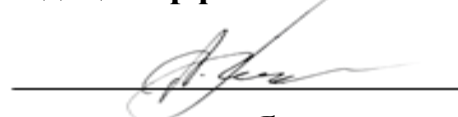

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ
завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

Кваліфікаційна магістерська робота

на тему: **«ШЛЯХИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ
СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ»**

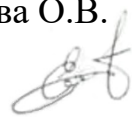
Виконала: студентка 6 курсу, групи УТМ-61
Спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
Маніна Єлизавета Сергіївна

Керівник: к.іст.н., доц. Посохов І. С.

Рецензент: к.г.н., доцент Ханова О.В.

Підсумкова оцінка:
за національною шкалою: _____
кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії
_____ Покоłodна М.М.

Харків – 2025 року

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень)
другий (магістерський)
Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
світової політики,
дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

“ _____ ” _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

Маніної Єлизавети Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи: Шляхи повоєнного розвитку спортивного туризму в Україні

Керівник роботи к.і.н., доц. Посохов Іван Сергійович
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 15.09.2025 року № 4001-5/3283

2. Строк подання студентом роботи 1.12.2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

- Дати визначення поняттю «туризм», «спортивний туризм»;
- Розглянути основні поняття галуз спортивного туризму
- Визначити місце спортивного туризму у класифікації туризму
- Охарактеризувати основні види спортивного туризму

- Розглянути нормативно-правову база розвитку спортивного туризму в Україні
- Проаналізувати закордонний досвід розвитку спортивного туризму
- Проаналізувати розвиток галузі в Україні
- Розглянути ресурсне забезпечення розвитку спортивного туризму в Україні
- Проаналізувати сучасний стан розвитку спортивного туризму в Україні
- Визначити проблеми розвитку спортивного туризму в обраній країні;
- Визначити перспективні напрямки розвитку спортивного туризму в Україні;
- Запропонувати створення мобільного додатку для спортивного туризму;
- Створити маршрут спортивного туризму по Україні.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретичні основи дослідження спортивного туризму
2	Розділ 2. Аналіз розвитку спортивного туризму в Україні
3	Розділ 3. Шляхи повоєнного розвитку спортивного туризму в Україні

5. Дата видачі завдання 1.10.2025 р.

Студент

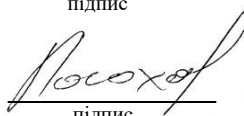

підпис

Маніна Є.С.

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

Посохов І.С.

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Маніна Є. С. Шляхи повоєнного розвитку спортивного туризму в Україні.

Робота аналізує проблеми й перспективи розвитку спортивного туризму в Україні та шляхи його повоєнного відновлення. Визначено ключові поняття, роль і різновиди спортивного туризму, а також сучасний стан галузі та можливі напрями її зростання після війни. Серед пріоритетів розвитку: відновлення інфраструктури, національні програми активного туризму, інтеграція спортивно-туристичних заходів у освіту й молодіжні проєкти, організація національних і міжнародних стартів, створення онлайн-ресурсів для маршрутів і безпеки, розвиток нових локацій для активного відпочинку, підготовка кадрів, залучення інвестицій і місцевих громад, а також поширення принципів дбайливого ставлення до природи. Представлено концепцію мобільного застосунку ActiveWay з описом його функцій, технічної структури, етапів розробки, аудиторії та фінансової моделі. Наголошено на потребі державної підтримки, ефективного маркетингу, зниження витрат для бізнесу та впровадження інновацій, які можуть посилити туристичний потенціал України.

ANNOTATION

Manina E. S. Pathways for the Post-War Development of Sports Tourism in Ukraine.

The work analyzes the problems and prospects for the development of sports tourism in Ukraine and the ways of its post-war recovery. The key concepts, role and types of sports tourism are identified, as well as the current state of the industry and possible directions for its growth after the war. Among the development priorities: restoration of infrastructure, national programs for active tourism, integration of sports and tourism events into education and youth projects, organization of national and international starts, creation of online resources for routes and safety, development of new locations for active recreation, training of personnel, attraction of investments and local communities, as well as dissemination of the principles of a careful attitude to nature. The concept of the ActiveWay mobile application is presented with a description of its functions, technical structure, stages of development, audience and financial model. The need for state support, reduction of costs for business and introduction of innovations that can strengthen the tourism potential of Ukraine is emphasized.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Місце спортивного туризму в класифікації туризму.....	6
1.2. Характеристика основних видів спортивного туризму.....	11
1.3. Нормативно-правова база розвитку спортивного туризму в Україні.....	15
1.4. Закордонний досвід розвитку спортивного туризму.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	27
2.1. Ресурсне забезпечення розвитку спортивного туризму.....	27
2.2. Сучасний стан розвитку спортивного туризму в Україні.....	34
2.3. Проблеми розвитку спортивного туризму.....	43
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	48
3.1. Перспективні напрямки розвитку спортивного туризму в Україні.....	48
3.2. Створення мобільного додатку для розвитку спортивного туризму.....	55
3.3. Створення маршруту спортивного туризму в Україні.....	64
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Сучасний стан та подальший розвиток спортивного туризму в Україні є надзвичайно важливими у світлі зростаючого інтересу населення до активного відпочинку, здорового способу життя та формування конкурентної туристичної індустрії. Останніми роками популярність спортивного туризму стабільно підвищується, що зумовлено широкими можливостями для різноманітних видів активностей, які пропонує Україна завдяки своїм природним ресурсам.

Карпатські гірські масиви, різноманітні маршрути для водного туризму, озера та річки, зручні умови для велоспорту й альпінізму – усе це формує сприятливе середовище для розвитку спортивного туризму.

Перспективи галузі охоплюють розширення спортивно-туристичної інфраструктури, створення нових альпіністських маршрутів, велотрас, сучасних спортивних комплексів та інших об'єктів, що сприятимуть активному відпочинку і проведенню спортивних заходів. Розвиток цих напрямів також стимулює приваблення іноземних туристів, що позитивно впливатиме на інвестиційний клімат та економіку країни загалом.

Не менш важливим є підвищення рівня безпеки туристів та формування екологічно відповідального ставлення до природних територій під час спортивних активностей.

Попри те, що Україна вже привернула увагу до свого потенціалу в сфері спортивного туризму, можливості для його подальшого зростання та популяризації залишаються значними.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є спортивний туризм.

Предметом дослідження магістерської роботи є перспективи розвитку спортивного туризму в Україні.

Ступінь вивченості проблеми: дослідженнями розвитку спортивного туризму займалися багато вітчизняних та закордонних вчених, таких, як М.П. Мальська, В.В. Худо і В.І. Цибух [30], В.В. Абрамов [10], П. де Кнопа та Дж. Стендевен [6], Джеймс Е.С. Хігхем [7], Х.Дж. Гібсон [8] та інші.

Теоретичні та методологічні основи спортивно-оздоровчого туризму, його історичний розвиток в Україні та світі, а також окремі аспекти управління цією сферою були предметом досліджень багатьох українських науковців, серед яких: Федорченко В.К., Матвієнко А.Т., Крачило М.П., Попович С.І., Науменко Г.П., Хлоп'як С.В., Школа І.М. та ін.

У працях В.О. Шпильової [47], І.В. Писаренко та А.Ю. Григоренко детально проаналізовано стан спортивного туризму в Україні та окреслено ключові тенденції його розвитку. Дослідження І.М. Годі [20] зосереджене на можливостях розвитку спортивного туризму за кордоном.

Водночас на сьогодні відсутні комплексні роботи, які б здійснювали порівняльний аналіз українського досвіду у сфері спортивного туризму з іноземними підходами. Подібні дослідження могли б стати цінним джерелом запозичення ефективних практик від закордонних партнерів та сприяти вдосконаленню національної туристичної індустрії.

Метою магістерської роботи є дослідження стану спортивного туризму в Україні, аналіз його ключових проблем і перспектив розвитку, а також розроблення рекомендацій щодо вдосконалення функціонування цієї галузі.

У процесі дослідження розв'язувалися наступні завдання:

- Визначити місце спортивного туризму у класифікації туризму;
- Охарактеризувати основні види спортивного туризму;
- Розглянути нормативно-правову базу розвитку спортивного туризму в Україні;
- Проаналізувати закордонний досвід розвитку спортивного туризму;
- Проаналізувати розвиток галузі в Україні;

- Розглянути ресурсне забезпечення розвитку спортивного туризму в Україні;
- Проаналізувати сучасний стан розвитку спортивного туризму в Україні;
- Визначити проблеми розвитку спортивного туризму в обраній країні;
- Визначити перспективні напрямки розвитку спортивного туризму в Україні;
- Проаналізувати створення мобільного додатку для спортивного туризму;
- Створити маршрут спортивного туризму по Україні.

Методика дослідження: у процесі підготовки роботи було застосовано методи критичного аналізу наукової та методичної літератури, а також методи спостереження, опитування, рейтингової оцінки, експертного аналізу та моделювання. Додатково використано інструментарій SWOT-аналізу.

Інформаційну базу дослідження склали праці М.П. Мальської, В.В. Худо та В.І. Цибуха [30], В.В. Абрамова [10], П. де Кнопа і Дж. Стендевена [6], Джеймса Е.С. Хігхема [7], Х.Дж. Гібсон [8], В.О. Шпильової [47], І.В. Писаренко та А.Ю. Григоренко [37], а також Закон України «Про туризм» [1] і статистичні матеріали UNWTO.

Серед проблем джерельної бази варто виділити застарілість частини інформації та нестачу статистичних даних за окремими роками.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків; містить 83 сторінки тексту, 13 рисунків, 20 таблиць, 1 додаток. Список джерел включає 58 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Місце спортивного туризму в класифікації туризму

Спортивний туризм є однією з поширених та важливих складових туристичної сфери у світі. У межах цього напрямку спорт розглядається як чинник, здатний привернути увагу туристів, виступаючи особливим та визначальним елементом у структурі туристичної діяльності. Великі спортивні події – такі як Олімпійські ігри, чемпіонати світу чи Європи – слугують яскравими прикладами заходів, що формують сутність поняття «спортивний туризм».

Історичні витоки спортивного туризму простежуються ще з проведення перших Олімпійських ігор у 776 році до н.е. Для повного розуміння змісту цього явища важливо проаналізувати різні наукові підходи та визначення, які трактують поняття «спортивний туризм».

Дж. Стендевен і П. де Кноп, подаючи власне визначення спортивного туризму, також описали підхід до формування його продукту, підкресливши, що саме участь у спортивних подіях є ключовим чинником виникнення цього виду туризму [6].

У різних тлумаченнях науковців простежується спільна думка: спортивний туризм нерозривно пов'язаний зі спортом. Проте кожен дослідник по-своєму визначає ступінь та характер впливу спортивної складової на сутність цього явища.

Одним із найбільш змістовних та детальних визначень є характеристика, запропонована С. Майклом Холлом. Він описує спортивний туризм як подорожі, що не мають комерційної мети та пов'язані або зі спостереженням за

спортивними змаганнями, або з участю в спортивній діяльності за межами постійного місця проживання.

Для детальнішого аналізу поведінки спортивних туристів Холл виділяє дві основні вимірювальні осі:

- рівень активності – від пасивних спостерігачів до максимально активних учасників;
- ступінь мотивації або конкурентності – від неконкурентних туристів до тих, що беруть участь у спортивній боротьбі [7].

Таблиця 1.1

Бачення визначення «спортивний туризм» різних вчених

Автори	Визначення
<u>М.П.Мальська</u> <u>В.В.Худо і В.І.Цибук</u>	Спортивний туризм – це пересування людей у вільний час, щоб займатися спортом, який має такі різновиди: пішохідний; гірський; водний (на плотах, байдарках); гірськолижний; велосипедний; автомобільний та інший
<u>Т.Г.Сокол</u>	Спортивний туризм – це туризм який об'єднує подорожі для участі у спортивних заходах у ролі глядача-уболівальника, так і для безпосередньої участі у заняттях спортом
<u>І.В.Зорін</u> <u>В.А.Квартальнов і</u> <u>Т.П.Каверіна</u>	Спортивний туризм – це групи турів відносяться спеціалізовані тури, зорієнтовані на спортивні заняття, що виділяються у спеціальні програми, а відповідно в окремі сегменти попиту
<u>С. Халсон</u>	Спортивний туризм – це не лише спортивна діяльність, а й можливість обрання місця відпочинку, з яким вона пов'язана і яка виражається через організацію різноманітних спортивних заходів
<u>Дж.Стендвен і П. де</u> <u>Кноп</u>	Спортивний туризм – вид туризму який охоплює всі форми активної чи пасивної участі у випадковій чи організованій спортивній діяльності з некомерційних чи комерційних/ділових причин, що включена у подорож за межами місця проживання і роботи
<u>Джеймс Е.С. Хігхем</u>	Спортивний туризм – це туризм який пов'язаний із спортивною діяльністю, де спорт визнається істотною туристичною діяльністю або первиною чи вторинною метою подорожі.
<u>М.Від та К.Бул</u>	спортивний туризм - соціальне, економічне і культурне явище, що виникає внаслідок унікальної взаємодії діяльності, людей і місця

Джерело: [30, 42, 6, 5, 7]

Аналіз різних наукових підходів до визначення спортивного туризму показує, що попри різні акценти, всі автори розглядають його як вид туристичної діяльності, пов'язаної зі спортом – активною участю, пасивним спостереженням або поєднанням цих форм.

У багатьох країнах спортивний туризм поки не розглядається як провідний напрям туристичної індустрії, проте світові тенденції демонструють стабільне зростання інтересу до нього, і Україна не є винятком.

Спортивний туризм має важливе соціальне значення, оскільки є доступним і корисним для широких верств населення. Він передбачає активну фізичну діяльність, самостійність у плануванні подорожей і найчастіше здійснюється у групах. Мотивація для участі у спортивному туризмі може бути різною: бажання покращити фізичну форму, оздоровитися, дослідити природне середовище, самореалізуватися або ж спілкуватися з однодумцями під час спільних подорожей та тренувань [30].

У класифікації туризму спортивний туризм займає місце серед видів активного туризму. Він охоплює подорожі, пов'язані з участю або спостереженням спортивних подій – таких як Олімпійські ігри, чемпіонати, змагання з різних видів спорту, марафони тощо. Цей напрям сприяє популяризації спорту та забезпечує можливість долучитися до спортивних подій як учаснику, так і глядачу.

Сьогодні існує багато підходів до класифікації туризму, що зумовлено широким і багатогранним змістом поняття «туризм». Відповідно до Закону України «Про туризм», туризм поділяється за організаційними формами та видами діяльності. Також він класифікується за віковими групами туристів – дітьми, молоддю, сім'ями, літніми людьми та особами з інвалідністю – адже кожна категорія має свої цілі та потреби. Наприклад, дитячий туризм зорієнтований на навчання та розвиток, молодіжний – часто пов'язаний із

культурними та спортивними заходами, а сімейний включає релігійні, культурні, освітні та спортивні події (рис. 1.2) [10].

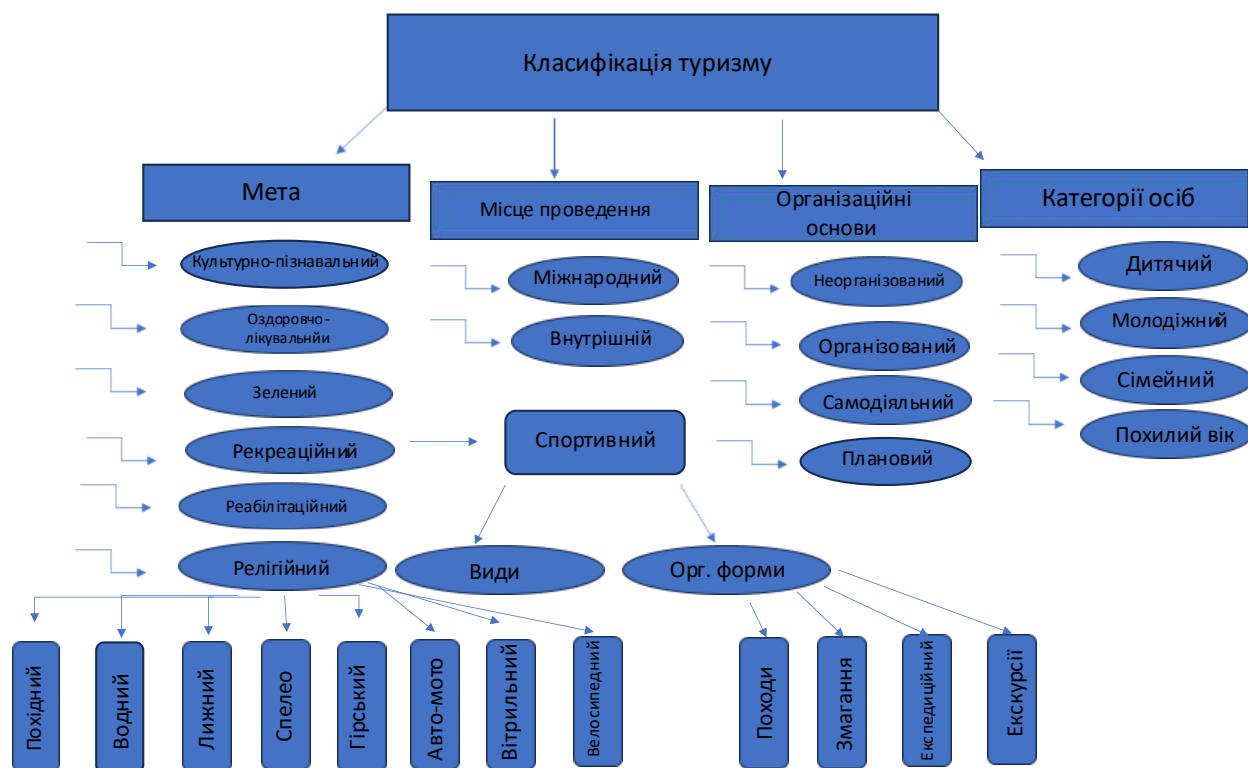

Рис. 1.1. Місце спортивного туризму в класифікації туризму

Джерело: [8]

Через велику кількість різновидів туризму та різноманіття форм його здійснення виникає потреба систематизувати туристичну діяльність за певними критеріями. Це дає змогу краще зрозуміти структуру туристичного ринку, визначити потреби різних груп туристів і створити ефективні програми подорожей.

Туризм класифікують за такими основними ознаками:

- За типом маршруту: рівнинний, гірський, водний, спелеологічний, повітряний, космічний, комбінований. Такі маршрути враховують природні умови, складність та необхідні навички учасників.
- За видом транспорту: пішохідний, лижний, кінний, велосипедний, автомобільний, водний, залізничний, авіаційний та комбінований. Ця

класифікація відображає спосіб пересування, який є основою туристичної подорожі.

- За територіальним охопленням: внутрішній туризм (подорожі в межах країни) та міжнародний (закордонні подорожі). Кожен з них має свої правові, культурні та економічні особливості.
- За характером активності: активний туризм (передбачає фізичне навантаження – рафтинг, велопоходи, гірські сходження) і пасивний туризм (круїзи, автобусні тури, пляжний відпочинок).
- За формою організації: організований (через туристичні агенції), неорганізований (самостійні поїздки), плановий (регламентований маршрут) і самодіяльний (створений учасниками).
- За стилем подорожей: традиційний, екстремальний, екзотичний, екологічний, пригодницький, освітній тощо. Сучасні тенденції також включають digital-туризм, wellness-туризм і гастротуризм.
- За сезонністю: літній, зимовий, цілорічний. Це важливо для планування, інфраструктури та забезпечення безпеки [1].

Спортивний туризм серед усіх типів має одну з найбільш розгалужених класифікацій, адже охоплює величезну кількість форм активності – від пішохідних походів до участі у міжнародних спортивних змаганнях. Саме тому він вважається універсальним видом туризму, який може задовольнити потреби різних за віком, фізичною підготовкою, інтересами та мотивацією груп населення. Завдяки цьому спортивний туризм здатен залучати широку аудиторію та сприяти розвитку туризму загалом.

1.2. Характеристика основних видів спортивного туризму

Спортивний туризм є різноманітною та динамічною сферою туристичної діяльності, що охоплює широкий спектр видів активності та рівнів складності. Його особливістю є поєднання фізичної активності, відпочинку та спілкування з природою, що робить його привабливим для різних груп туристів.

До самих відомих видів спортивного туризму відносяться:

1. Пішохідний туризм – популярний вид туризму, що передбачає пересування пішки. Він включає трекінг, походи в горах, а також довгі маршрути, наприклад квест-походи.
2. Гірський туризм – подорожі в гірські райони з елементами скелелазіння та сходжень на вершини. Головна мета туриста – пройти маршрут певної складності, який може включати кілька перевалів чи вершин, а не обов'язково підняття на конкретну вершину, як у альпінізмі. Цей вид потребує спеціальної підготовки та врахування потенційних небезпек: лавини, зміни погоди, вплив висоти, рух льодових мас та водні перешкоди.
3. Водний туризм – передбачає активності на воді, такі як каякінг, рафтинг, веслування та подорожі на катерах. Маршрути класифікуються за складністю: прості річки, як Дніпро, підходять для туристів різного віку, тоді як більш складні річки, наприклад Черемош, потребують високого рівня підготовки.
4. Велосипедний туризм – подорожі на велосипедах, включаючи маршрути по лісах, горах та місту.
5. Екстремальний туризм – ризиковані активності: бейсджампінг, скайдайвінг, бугі-джампінг, спелеологія та інші пригоди, що потребують спеціальної підготовки та навичок безпеки.
6. Лижний туризм – зимові подорожі для лижування, сноубордингу та інших видів спорту на снігу.

7. Автомобільний туризм – подорожі автомобілем з метою відвідування природних, історичних та культурних об'єктів.
8. Мотоциклетний туризм – подорожі на мотоциклах, часто відносяться до екстремальних форм туризму, що поєднують подолання відстаней та елемент пригоди.
9. Вітрильний туризм – пересування на вітрильних суднах, яхтах або човнах по водних маршрутах з оглядом місцевих об'єктів та природних ландшафтів.
10. Спелеологічний туризм – дослідження печер та підземних систем, що поєднує спортивну активність із науково-дослідницькою діяльністю [30].

Кожен вид спортивного туризму має певні характеристики. Відповідно до «Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю» від 24.03.2006 р. (Наказ Міністерства освіти і науки України No 237).

Кожен вид спортивного туризму має свої категорії складності та вимоги до учасників. Наприклад, пішохідні та гірські походи мають різні рівні складності: на початкових рівнях спеціальні навички не обов'язкові, тоді як на вищих категоріях необхідні знання та практичні навички, такі як:

- правильна техніка ходьби та використання альпенштока;
- подолання природних перешкод (каміння, завали, болотисті ділянки);
- навички зав'язування вузлів;
- самострахування під час пересування по засніжених або крутосхилих ділянках;
- пересування у зв'язках по 2–4 людини;
- транспортування потерпілих на імпровізованих ношах.

Таким чином, спортивний туризм поєднує фізичну активність, розвиток навичок та безпечну організацію подорожей, адаптовану до рівня підготовки

учасників і специфіки маршруту, що робить його універсальним та різноманітним видом активного відпочинку [20].

Таблиця 1.2

Нормативи та категорії туристичних походів в Україні

Вид туризму та характеристика походів	Категорійні походи (категорія складності - к.с.)						Некатегорійні походи (ступінь складності.-ст.с.)			
	I к.с.	II к.с.	III к.с.	IV к.с.	V к.с.	VI к.с.	1-3 денні	1 ст.с.	2 ст.с.	3 ст.с.
Тривалість походів у днях* (не менше – для ступеневих та категорійних походів)	6	8	10	13	16	20	1-3	3-4	4-6	6-8
Протяжність походів у кілометрах (не менше):										
пішохідних	130	160	190	220	250	300	до 30	30	50	75
лижних	130	160	200	250	300	300	до 30	30	50	75
гірських**	100	120	140	150	160	160	до 25	25	50	60
водних (на гребних судах та плотах)	150	175	200	225	250	250	до 25	25	40	60
велосипедних	250-300	400-500	600-700	750-800	900-1000	-	до 50	50	80	120
на мотоциклах	1000	1500	2000	2500	3000	-	-	-	-	-
на автомобілях	1500	2000	2500	3000	3500	-	-	-	-	-
спелеопоходів (кількість печер)	5	4-5	1-2	1-2	1	-	до 3	3-4	2-3	1

Джерело: [17]

Серед найбільш поширених видів спортивного туризму особливе місце займають пішохідний, гірський та водний туризм, які вже були описані раніше. До наступної за популярністю категорії належать екстремальний, лижний та велосипедний туризм.

Велосипедний туризм відзначається високою мобільністю, що робить його привабливим для багатьох туристів. За день група може подолати відстань 100–150 км, що значно швидше, ніж пішки, і дозволяє охопити більше цікавих місць. Велосипед дозволяє проходити ділянки, недоступні для пішоходів, а у разі

перешкод його можна перенести або перетягти. Тому веломаршрути часто збігаються з пішохідними.

Лижний туризм передбачає складніші умови та низькі температури, зазвичай близько 0 °C або нижче. Його особливість полягає у пересуванні на лижах під час походів, що потребує від учасників спеціальних навичок і гарної фізичної підготовки [44].

Екстремальний туризм включає активні види діяльності та пригодницькі подорожі, спрямовані на отримання яскравих вражень, адреналіну та подолання складних викликів. До нього входять скелелазіння, спелеотуризм, бейсджампінг, сноубордінг, рафтинг, підйоми на високі гори та сходження на льодовики. Цей вид туризму пов'язаний з ризиком і вимагає від учасників високого рівня фізичної підготовки, вміння швидко приймати рішення та контролювати стрес. Популярність екстремального туризму підтверджується тим, що деякі його напрямки, наприклад рафтинг, також відносяться до водного туризму.

Спелеологічний туризм передбачає дослідження природних підземних порожнин – печер, колодязів та сифонових систем. Туристи долають різні перешкоди з використанням спеціального спорядження, такого як мотузки, карабіни, гаки, акваланги та індивідуальні системи захисту. Спелеотуризм має спільні риси з альпінізмом і може здійснюватися у формі екскурсій або експедицій залежно від складності маршруту та типу печери.

Усі види спортивного туризму різняться за формою проведення: це можуть бути екскурсії, походи, змагання, прогулянки чи експедиції. Від форми проведення залежать необхідні навички учасників, їх фізична підготовка та вікові обмеження [22].

Більшість видів спортивного туризму збігаються з дисциплінами літніх і зимових Олімпійських ігор. Наприклад, веслування на байдарках у спортивному туризмі подібне до олімпійського веслування, а велосипедні походи відповідають

велоспорту на Олімпіаді. Аналогічно, лижні види туризму мають спільні риси з олімпійськими лижними дисциплінами.

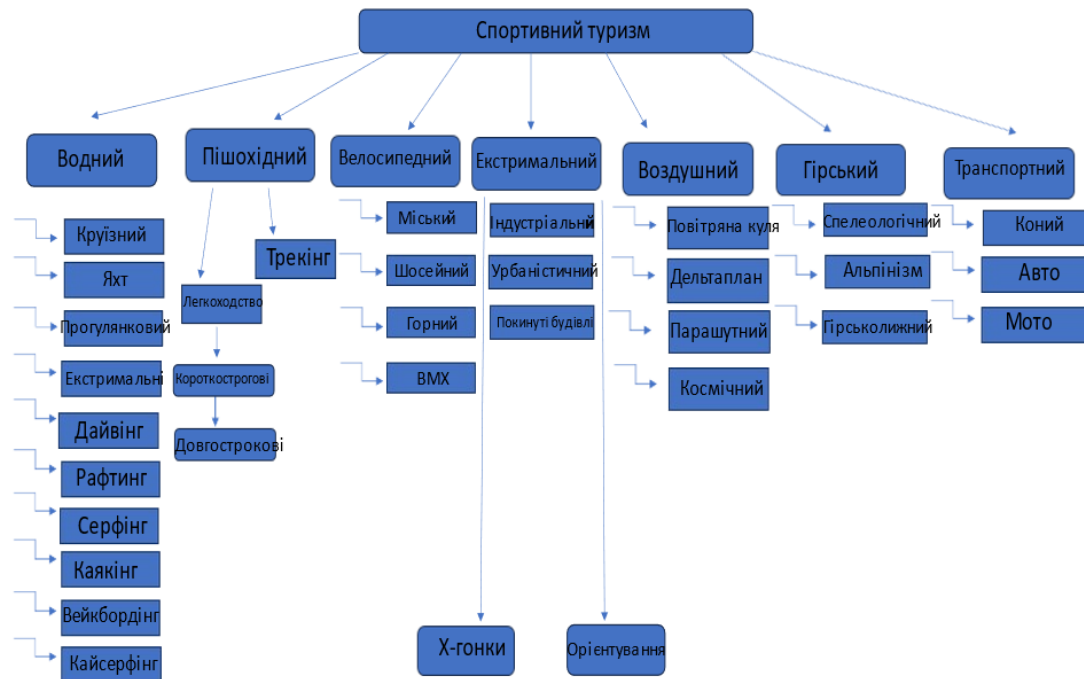

Рис. 1.2. Класифікація видів спортивного туризму

Джерело: [47]

Таким чином, можна зазначити, що рушійною силою для створення спортивного туризму стали саме олімпійські ігри, але спортивний туризм не стоїть на місці та розвиває нові, сучасні види на основі базових.

1.3 Нормативно-правова база розвитку спортивного туризму в Україні

Спортивний туризм вирізняється тим, що не потребує значних фінансових вкладень, на відміну від більшості інших видів спорту та туризму. Він розвивається у природному середовищі і не вимагає великих інвестицій для організації масових заходів чи будівництва спеціальних об'єктів. Туристи самі забезпечують більшість організаційних та матеріальних ресурсів, а наявна

система підготовки та підвищення кваліфікації кадрів може функціонувати з мінімальними державними витратами.

Наприклад, адміністративне законодавство визначає правила отримання віз, валютне регулює форми розрахунків, митне – процедури контролю товарів. Діють нормативні акти Держстандарту щодо сертифікації туристичних послуг, закони про права споживачів, антимонопольні норми та інші документи, що регламентують діяльність у сфері туризму.

Усі нормативно-правові акти у туристичній сфері (включно зі спортивним туризмом) можна поділити на дві групи:

- Міжнародні акти, ратифіковані Україною, які відповідно до Конституції є частиною національного законодавства та зобов'язують до виконання всіх громадян.
- Національні (внутрішньодержавні) нормативно-правові акти, ухвалені Верховною Радою та іншими державними органами України.

Основні документи нормативно-правової бази туризму:

1. Конституція України.
2. Цивільний кодекс України.
3. Господарський кодекс України.
4. Закон України "Про підприємства в Україні" від 27.03.1991 р. № 887-ХІІ.
5. Закон України "Про господарські товариства" від 19.09.1991 р. № 1576-ХІІ.
6. Закон України "Про правовий статус іноземців" від 04.02.1994 р. №3929-ХІІ.
7. Закон України "Про туризм" від 15.09. 1995 р. № 324/95-ВР.
8. Закон України "Про ліцензування окремих видів господарської діяльності" від 01.06. 2000 р. № 1775-ІІІ.
9. Постанова Кабінету Міністрів України "Про Правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію" від 29.12.

1995 р. № 1074.

10. Постанова Кабінету Міністрів України "Про Програму розвитку туризму" від 28.06. 1997р. № 702.

11. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку органів ліцензування" від 14.11. 2000 р. № 1698.

12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про строки дії ліцензії на проведення певних видів господарської діяльності, розміри і порядок зарахування плати за її видачу" від 29.11. 2000 р. № 1755.

13. Інструкція про умови і правила здійснення підприємницької діяльності, пов'язаної з організацією іноземного і зарубіжного туризму (ліцензійних умовах), і контролі за їх дотриманням / Затверджена наказом Ліцензійної палати України і державного комітету України з туризму від 12.01.1999 р. № 5/1.

14. Методичні рекомендації з організації поїздок вітчизняних туристів за кордон / Затверджено постановою Колегії державного комітету України з туризму від 16.04.1996 р. № 96/8.

15. Програма забезпечення захисту і безпеки туристів / Затверджено постановою Колегії державного комітету України з туризму від 08.10.1996 р. № 96/5.

16. "Про затвердження Правил користування готелями і надання готельних послуг в Україні" / Наказ Державного комітету по житлово-комунальному господарству України і Державного комітету України з туризму від 10.09.1996 р. № 77/44.

17. Правила обов'язкової сертифікації послуг харчування / Затверджено наказом Державного стандарту України від 27.01.1999 р. №37.

18. Правила обов'язкової сертифікації готельних послуг / Затверджено наказом Державного стандарту України від 27.01.1999 р. №37 [37].

Органами державної виконавчої влади в сфері туризму є:

1. Міністерство культури і туризму України (МКТ).

2. Державна служба туризму і курортів, що входить до складу Міністерства культури і туризму України і є одним з його підрозділів.

Основні функції Державної служби туризму і курортів охоплюють такі напрями:

- участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері туризму та курортної діяльності;
- координація та управління туристичною галуззю, включаючи контроль за майном підприємств, установ і організацій, що здійснюють туристичну діяльність та підпорядковані Міністерству культури та туризму;
- аналіз практики застосування законодавства у туристичній сфері та підготовка пропозицій щодо його вдосконалення;
- здійснення контролю та нагляду за дотриманням законодавчих норм у сфері туризму та курортів;
- виконання регуляторних та дозвільно-реєстраційних функцій для фізичних та юридичних осіб, що займаються туристичною діяльністю;
- розробка та впровадження стандартів якості туристичних послуг і безпеки туристів;
- сприяння розвитку внутрішнього та міжнародного туристичного потоку, популяризація туристичних дестинацій України;
- підтримка інноваційних проектів у туристичній сфері, включаючи електронні сервіси та цифрові платформи для туристів;
- організація навчання та підвищення кваліфікації кадрів туристичної галузі;
- співпраця з міжнародними туристичними організаціями та участь у розвитку глобальних туристичних ініціатив [39].

Усі організації в Україні, що займаються спортивним туризмом можна розділити за рівнями (див. рис. 1.3).

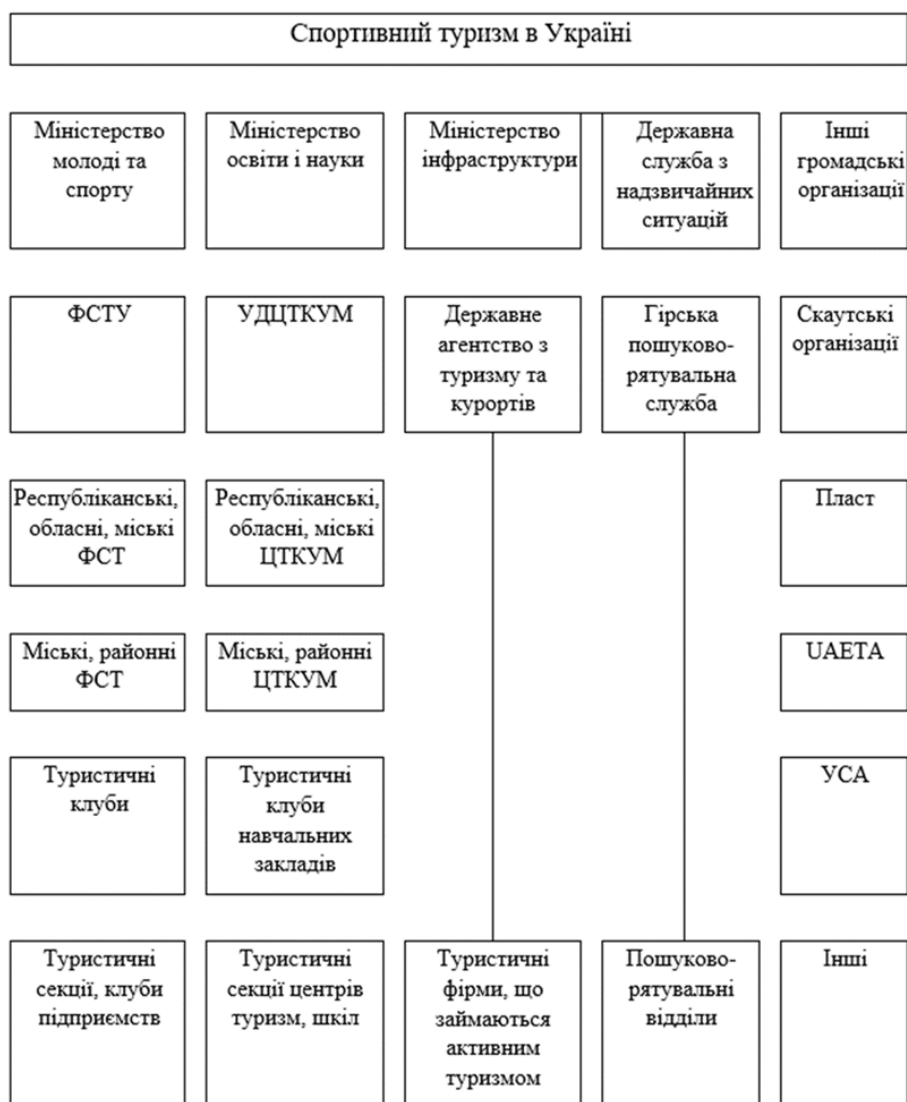

Рис. 1.3. Спортивний туризм в Україні за відомчою приналежністю

Джерело: [9]

Слід звернути увагу та зазначити значущість для спортивного туризму таких організацій як Федерація спортивного туризму України та український державний центр туризму та краєзнавства учнівської молоді.

Федерація спортивного туризму України (ФСТУ) – громадська неприбуткова організація, заснована у 2000 році та національна з 2002-го, що діє у всіх областях України та підпорядковується Міністерству молоді та спорту. Федерація розвиває всі основні види спортивного туризму (водний, пішохідний, гірський, велосипедний тощо), організовує та судить змагання, встановлює

стандарти й сприяє формуванню здорового способу життя та патріотичного виховання молоді. Україна також є співзасновницею Міжнародної федерації спортивного туризму, створеної у 2011 році [57].

Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (УДЦНПВКТУМ) є державним закладом позашкільної освіти, створеним Міністерством освіти і науки України. Центр координує туристсько-краєзнавчу та національно-патріотичну роботу серед учнівської молоді, організовує навчальні програми, масові заходи, експедиції та походи, сприяючи формуванню навичок активного способу життя та патріотичних цінностей.

Основною метою діяльності УДЦНПВКТУМ є реалізація державної політики та координація системи національно-патріотичного виховання дітей і молоді через краєзнавство, туризм та позашкільну освіту з формуванням необхідних умінь і компетентності вихованців.

Основні цілі УДЦНПВКТУМ:

- реалізація державної політики національно-патріотичного виховання;
- координація туристсько-краєзнавчої та туристсько-спортивної діяльності у системі освіти;
- розвиток фізичних, інтелектуальних і соціальних компетентностей учнів;
- виховання патріотизму, поваги до Конституції та законів України;
- формування здорового способу життя, безпечної поведінки та фізичної підготовки;
- підтримка творчих та обдарованих дітей, розвиток краєзнавчо-дослідницької діяльності;

До складу Центру входить Центральний табір туристського активу учнів України (ЦТТАУУ), на базі якого проводяться зльоти, конкурси, фестивалі, спортивні і туристські заходи. УДЦНПВКТУМ також розробляє методичні

матеріали, проводить підвищення кваліфікації педагогів та аналізує стан розвитку туризму та патріотичного виховання серед молоді [57].

Таким чином, ФСТУ і УДЦНПВКТУМ забезпечують системний розвиток спортивного туризму в Україні, популяризують активний спосіб життя та готують нове покоління туристів, здатне продовжувати традиції і підвищувати рівень спортивного туризму в країні.

1.4. Закордонний досвід розвитку спортивного туризму

Закордонний досвід розвитку спортивного туризму демонструє різноманітні підходи та стратегії, які використовуються в інших країнах для стимулювання цього виду туризму. Основні аспекти включають:

- У багатьох країнах створюються спеціальні маршрути для піших та велосипедних прогулянок, гірські маршрути, водні маршрути та інші об'єкти, адаптовані для спортивного туризму (розширена інфраструктура);
- Встановлюються строгі стандарти безпеки, що охоплюють екіпіровку, навчання, контроль маршрутів та інструктаж перед поїздками (безпека);
- Країни активно інвестують у спортивну інфраструктуру, включаючи гірські курорти, спортивні комплекси та спеціальні маршрути (розвиток спортивних об'єктів);
- Пропонуються програми, змагання, екскурсії та інші події для залучення туристів;
- Створюються туристичні пакети, проводиться реклама та підтримка ініціатив компаній (співпраця з приватним сектором).

Такий досвід може бути корисним для розвитку спортивного туризму в Україні, сприяючи залученню більшої кількості туристів, зацікавлених у активному відпочинку.

Міжнародний досвід показує, що спортивний туризм часто поєднують із фестивальним або культурним туризмом. Наприклад, фестивалі вітрильників поєднують водний, вітрильний та екстремальний туризм із заходами для глядачів. Такі фестивалі приваблюють туристів і знайомлять їх із місцевою культурою.

В Європі активно проводяться фольклорні свята, ярмарки та фестивалі, які щорічно приваблюють тисячі туристів. До 2022 року дослідження показали, що частка туристів, які відвідують заходи, може перевищувати 35% загального потоку туристів [8].

До успішних прикладів заходів слід віднести:

- Кільський тиждень (Kieler Woche), Німеччина: Щорічно в останній тиждень червня проходить велика регата та фестиваль, на який прибуває понад 2 тис. суден і 3 млн туристів. Однією з головних подій є Парад старовинних водних суден.
- SAIL Amsterdam, Нідерланди: Фестиваль вітрильних суден, що проводиться раз на п'ять років, починаючи з 1975 року. Захід поєднує спортивні змагання з культурними подіями та масовим відпочинком.
- Ірландія показує ефективність велосипедного туризму для розвитку регіонів. У 2007 році була прийнята «Стратегія розвитку велосипедного туризму», що передбачала створення безпечних та привабливих маршрутів, пунктів прокату та ремонту велосипедів, а також умов для перевезення велосипедів поромами, потягами та літаками. У 2018 році стратегія була оновлена, включивши розвиток «зелених доріг» (greenways) – маршрутів, закритих для автомобілів, що дозволяють велосипедистам відкривати сільські місцевості та околиці міст [4].

Застосування подібних підходів в Україні може сприяти розвитку спортивного туризму, залученню туристів та популяризації активного способу життя.

В Україні вже існують окремі «зелені дороги» для велосипедистів, проте їхній статус не закріплений на законодавчому рівні, і вони поки що не відіграють значної ролі у розвитку спортивного туризму. Для підвищення ефективності цього напрямку варто орієнтуватися на міжнародні підходи, такі як Copenhagenize Index, який з 2011 року визначає найкращі міста світу для велосипедних прогулянок. Методологія оцінювання охоплює 14 параметрів, з яких 13 є обов'язковими, а 14-й надається як бонус за вражаючі досягнення в розвитку міської політики щодо велосипедного руху. Параметри об'єднані у три категорії для комплексної оцінки ефективності велосипедної інфраструктури [5].

Досвід Польщі у розвитку спортивного туризму показує, що ефективна стратегія передбачає:

- створення привабливих туристичних продуктів на локальному, регіональному та міжрегіональному рівнях;
- розробку програм туризму на основі аналізу інтересів туристів і перспективних форм відпочинку;
- удосконалення освітніх програм для підготовки фахівців туристичної галузі;
- популяризацію екологічного туризму серед мешканців великих міст;
- розвиток гірського туризму та велотуризму;
- підтримку активного відпочинку на воді, наприклад сплави на каное;
- популяризацію кінного туризму та інших спортивних напрямів.

Такі пріоритети доводять, що спортивний туризм активно використовують для залучення туристів з різних країн, а комплексний розвиток різних видів спорту сприяє формуванню яскравих туристичних програм.

Особливу увагу варто приділяти гірським регіонам, що підкреслено у документах ООН. Аналіз показав, що відтік населення, бідність та втрата традиційних господарських навичок призводять до деградації гірських екосистем – зсувів ґрунту, повеней, лісових пожеж та руйнування інфраструктури.

Особливо небезпечна деградація зон водозабору, що створює загрозу як для місцевих жителів, так і для рівнинних територій. Тому гірські регіони України потребують планового розвитку туристичної інфраструктури та регулярного прийому туристів, що одночасно зможе підтримувати економіку та екологію.

Сучасний світ спортивного туризму активно інтегрує цифрові технології на всіх рівнях – від планування маршрутів до участі в “віртуальних” спортивних пригодах. Слід зазначити ключові тренди та приклади, які можуть бути корисними для розвитку України у розвитку спортивного туризму в умовах цифровізації. Є багато закордонних додатків для подорожей і побудови маршрутів, досвід яких допоможе новим продуктам на українському ринку:

- AllTrails – один із найвідоміших міжнародних мобільних додатків, популярний серед туристів, велосипедистів, альпіністів та прихильників зимових видів спорту. Він надає багату базу треків (пішохідних, велосипедних, гірських тощо), карти з описом та відгуками користувачів.
- Komoot – європейський додаток для навігації і планування маршрутів. Дозволяє створювати маршрути для хайкінгу, велопоходжень, а також інтегрується зі спортивними подіями.
- Locus Map – Android-додаток, розроблений для активного відпочинку: походи, велотури, геокешинг. Працює з офлайн-картами, що особливо зручно в гірських або віддалених регіонах.
- Organic Maps – офлайн-навігація, створена на базі OpenStreetMap, не відстежує користувачів, що підвищує їхню приватність. Особливо корисна для пішохідного та велосипедного туризму в природних місцевостях.

Ці зарубіжні додатки не лише полегшують планування маршрутів, але й підвищують безпеку, адже дають змогу завантажити карти на телефон і користуватися ними без інтернету, що важливо в гірських або віддалених зонах.

Останні дослідження показують, що технології штучного інтелекту у поєднанні із даними з носимих пристроїв можуть персоналізувати туристичний

досвід. Наприклад, платформа INDIANA використовує дані з wearable-девайсів (аналітика активності), поточне місце користувача, кліматичні умови та історію подорожей, щоб генерувати контекстно-залежні рекомендації. Це дозволяє туристам отримувати оптимальні маршрути, адаптовані під їхній рівень підготовки, інтереси та фізичний стан.

Проекти на зразок метавсесвіту для туризму (наприклад, розробка для регіону Апулія, Італія) дають змогу мандрівникам “відвідати” віддалені локації через VR, що відкриває нові можливості: планувати майбутні поїздки, тестувати маршрути віртуально, або навіть брати участь в “віртуальних” спортивних подіях.

Сервіси на кшталт Zwift створюють віртуальні вело- та бігові простори, де користувачі можуть тренуватися, змагатися або просто досліджувати “туристичні” маршрути в цифровому середовищі [28].

Такий підхід розширює межі спортивного туризму: навіть ті, хто не може фізично подорожувати, можуть відчувати елемент пригоди і віртуальної експедиції.

Ключові уроки із закордонного досвіду, які можна застосувати в Україні:

1. Обрати ефективну модель розвитку туристичної індустрії.
2. Поєднувати різні види спортивного туризму між собою або з культурними і фестивальними заходами для створення більш яскравих програм.
3. Підвищувати попит на популярні види спортивного туризму.
4. Забезпечувати баланс між розвитком туризму та збереженням навколишнього середовища.
5. Планомірно розвивати гірські та природоохоронні території, створюючи безпечну та привабливу інфраструктуру для туристів.
6. Українські туристичні організації можуть адаптувати та популяризувати додатки як AllTrails або Komoot серед місцевих туристів, щоб полегшити планування маршрутів та підвищити безпеку.

7. Створення системи, подібної до INDIANA, дозволить генерувати індивідуальні маршрути та рекомендації, враховуючи активність туриста, погодні умови та його досвід.
8. Організація віртуальних велосипедних чи бігових подій через платформи типу Zwift дозволить проводити турніри, залучати туристів та популяризувати українські спортивні маршрути на міжнародному рівні [5].

Додатково варто розвивати велотуризм на національному рівні, інтегрувати його з громадським транспортом і зеленими маршрутами, а також стимулювати фестивальний туризм, поєднуючи спортивні змагання з культурними подіями. Такий комплексний підхід може зробити спортивний туризм в Україні більш привабливим для внутрішніх і міжнародних туристів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Ресурсне забезпечення розвитку спортивного туризму

Наразі спортивний туризм в Україні розвивається досить активно, за винятком окупованих територій та зон бойових дій. Країна має значний туристичний потенціал для розвитку різних видів спортивного туризму. Особливо багаті ресурси України для гірського та лижного туризму. На заході країни розташовані Карпати, які щороку приваблюють численних туристів як влітку, так і взимку.

Гірськолижний спорт є найпопулярнішим напрямом спортивно-оздоровчого туризму в Україні. Природні умови та рельєф створюють сприятливі передумови для розвитку цього виду туризму. Основні локації для гірськолижного туризму зосереджені в Карпатському регіоні. Нижні Карпати вулканічного походження мають середню висоту близько 1200–1400 метрів, а найвища вершина України – гора Говерла (2061 м), розташована у селах Ясіня та Яблуниця. Поруч знаходяться інші високі вершини Чорногірського масиву: Бребенескул (2032 м), Піп Іван Чорногорський (2028 м), Петрос (2020 м), Гутин Томнатик (2016 м), Ребра (2001 м). Сніговий покрив на гірських вершинах утримується близько п'яти місяців на рік, а схили підходять для організації гірськолижних трас [53].

Таблиця 2.1

Характеристика інфраструктури Прикарпаття та Закарпаття

Область	Кількість трас	Кількість підйомників	Кількість засобів розміщення
Івано-Франківська	86	39	204
Львівська	60	37	83
Чернівецька	24	28	46
Закарпатська	78	60	142

Джерело: [49]

Карпатський регіон, де найбільш розвинена інфраструктура для спортивного гірського туризму, поділяється на дві частини: Прикарпаття та Закарпаття. До Прикарпаття належать три області: Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька.

Гірськолижний туризм в Україні розвивається у 19 регіонах, розподілених за областями. Лідером за кількістю гірськолижних зон є Закарпатська область – тут зосереджено 8 таких зон. У Чернівецькій та Івано-Франківській областях налічується по 4 зони, а у Львівській області – лише 3, що є найменшою кількістю [3].

Серед туристів найбільш популярними є Яремчанський район Івано-Франківської області, Рахівський, Великобerezнянський, Міжгірський та Воловецький райони Закарпатської області, а також Вижницький район Чернівецької області. Популярність цих районів обумовлена їхнім розташуванням: чим вища географічна точка, тим привабливіший район для туристів, адже на високих вершинах зазвичай розташовані найбільш сучасні та добре обладнані курорти [12].

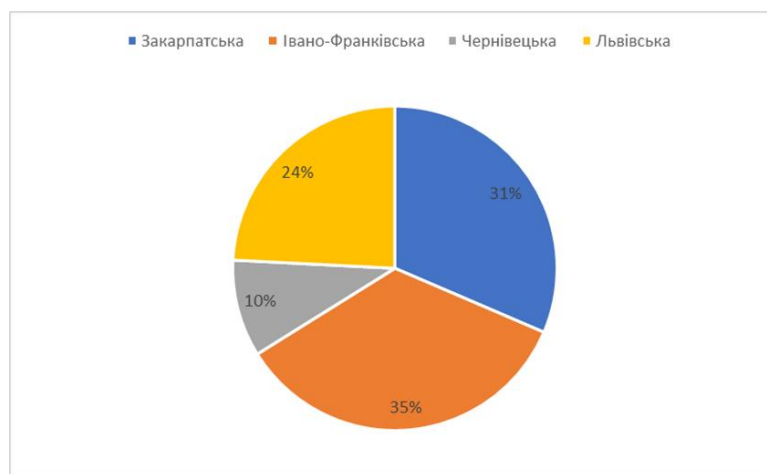

Рис. 2.1. Розподіл гірськолижних трас за областями Карпатського регіону
Джерело: [57]

За кількістю гірськолижних трас лідирує Івано-Франківська область, яка має найрозвиненішу інфраструктуру для цього виду туризму. Другою за показниками є Закарпатська область, трохи відстає Львівська, а найменше трас – у Чернівецькій області, де їх всього 24. Для порівняння, у Львівській області

налічується 60 трас, а в Івано-Франківській – 86, що робить показник Чернівецької області значно нижчим.

Курорти Закарпатської області поділилися за районами: Міжгірський, Рахівський, Великоберезнянський, Мукачівський, Тячинський, Перечинський, Воловецький та Хустський.

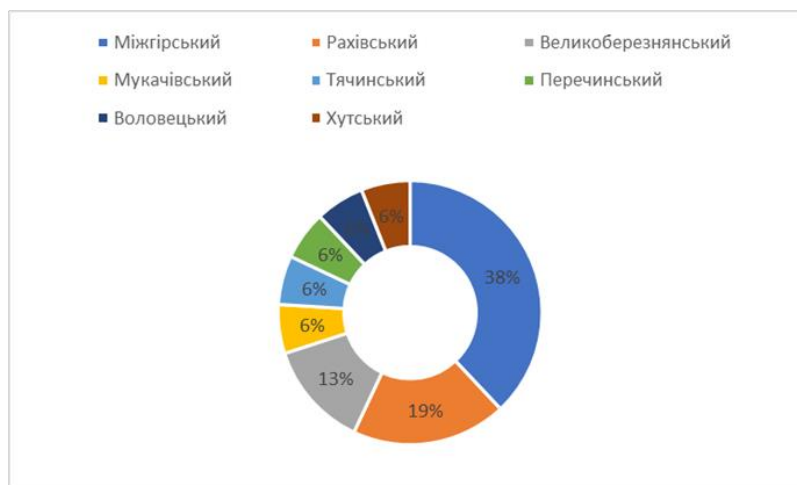

Рис. 2.2. Співвідношення кількості курортів за районами Закарпатської області
Джерело: [57]

У Івано-Франківській області курорти розподілилися за 4 районами: Яремчанський, Косівський, Верховинський, Долинський райони.

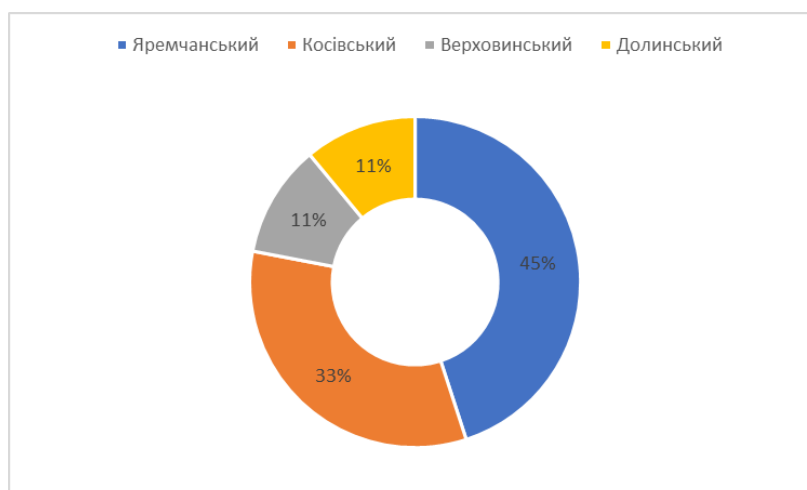

Рис. 2.3. Співвідношення кількості курортів за районами Івано-Франківської області

Джерело: [57]

У Львівській області курорти поділилися за трьома районами: Сколівський, Турківський, Миколаївський райони.

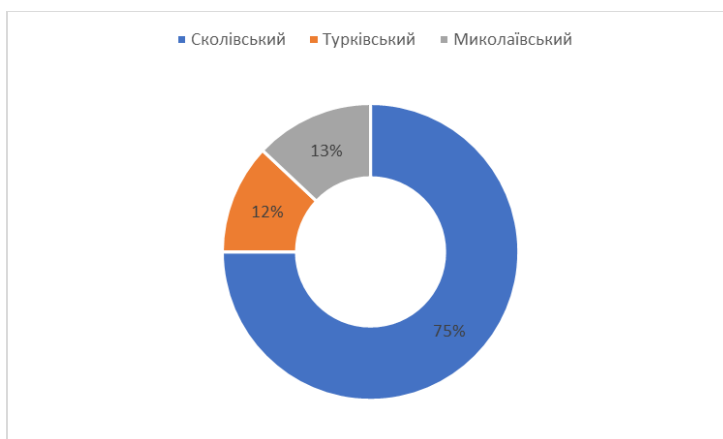

Рис. 2.4. Співвідношення кількості курортів за районами Львівської області
Джерело: [57]

Чернівецька область має по одному курорту в таких районах: Герцаївський, Вижницький, Путильський, Новоселицький райони.

Структура закладів розміщення курортних зон дуже різноманітна. Найбільш поширені готелі, приватні пансіонати та міні-готелі. Їх частка в структурі засобів розміщення становить 80%. До інших належать туристичні комплекси, розважальні центри, розважальні комплекси, мотелі та пансіонати.

Таким чином можна зробити висновки, що до розвиненості кожного регіону за всіма показниками які зведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.2

Рейтинг областей за рівнем розвитку гірськолижного туризму

Області	Місце області за кількістю					Місце області
	Районів	Курортів	Трас	Підйомників	Засобів розміщення	
Івано-Франківська	2	2	1	2	1	2
Чернівецька	4	4	4	4	4	4
Львівська	3	3	3	3	3	3
Закарпатська	1	1	2	1	2	1

Джерело: складено автором

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільш розвиненим регіоном для гірськолижного та пішохідного туризму є Закарпатська область. Друге місце займає Івано-Франківська, третє – Львівська, а четверте – Чернівецька область.

Туристичні маршрути в Карпатах поділяються на три категорії складності (I, II та III), оскільки регіон має як високі вершини, так і гори, придатні для легких походів або вихідних туристичних мандрівок. Найцікавіші та найекстремальніші маршрути проходять хребтами Чорногора, Горган та Свидовець, де трапляються великі перепади висот, пересічена місцевість, складні ділянки та водні перешкоди. Таким чином, Україна має всі умови для розвитку пішохідного туризму другої та третьої категорії складності. Раніше популярними були й маршрути Кримських гір, але наразі вони недоступні через окупацію [9].

Щодо водного туризму, його потенціал в Україні дуже великий. Країна має понад 163 річки довжиною понад 100 км, а загальна кількість річок перевищує 70 тисяч, крім того, на території є тисячі озер і водосховищ, а узбережжя омивають два моря. Через наявність порогів та різних перешкод річки сприяють розвитку водного туризму, який посідає третє місце серед дев'яти видів спортивного туризму після пішохідного та велосипедного [32].

Річки України поділяються на 3 групи саме по категоріям складності походів. Це низовинні річки, річки височин та річки гірських районів.

Таблиця 2.3

Річки України за категоріями

II категорія складності - р.Рось. с.Буркут – р.Чорний Черемош – с.Устеріки –р.Черемош – м.Вижниця р.Прут – м.Чернівці (б.).р. Прут. смт Ворохта – р.Прут – м.Яремче - - м.Чернівці. р.р. Чорний Черемош, Білий Черемош, Черемош, Прут. с.Буркут – р.Чорний Черемош – с.Устеріки – заброска до греблі Марієн – р.Білий Черемош – с.Устеріки – р.Черемош – м.Вижниця – р.Прут – м.Чернівці (н., ускл. з елементами IV к.с.).
III категорія складності - р.Південний Буг. смт Гайворон – м.Первомайськ - м.Вознесенськ (б.),без порогу Гард.
IV категорія складності - р. Прут. смт Ворохта – р.Прут – м.Яремче - м.Чернівці (н., ускл. з елементами V к.с., без проходження водоспаду Пробій).

Джерело: [49]

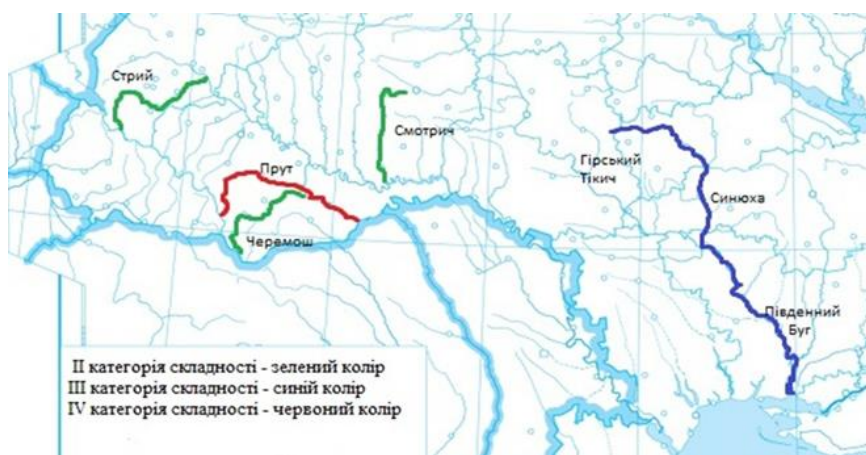

Рис. 2.5. Річки України за категоріями складності

Джерело: [49]

Найнижчий рівень складності водних маршрутів (I категорія) охоплює річки Поліської, Придніпровської та Причорноморської низовин, зокрема Дніпро та його притоки: Прип'ять, Ірпінь, Десна, Сейм, Псел, Ворскла, Самара, Сіверський Донець та ін. Ці річки легкодоступні навіть для початківців. Особливо придатні для туристичних подорожей річки Подільської, Волинської та Придніпровської височин, включаючи верхів'я Холин, Дрозд, Тетелю, Уж, Рось та притоки Сазана, Тікичів і Дністра. Вони дозволяють здійснювати водні походи II–III рівня складності [25].

Найскладнішими є пороги нижньої течії Південного Бугу, що потребують високої майстерності. До третьої групи належать гірські річки Карпат, особливо популярні праві притоки Дністра: Черемош (Білий і Чорний Черемош), Стрий, Тиса. Розвиток водного туризму дозволив освоїти й менші притоки Черемошу: Бистрець, Провіна, верхів'я Плути та Стрий.

Найчастіше туристи обирають сплави другої та третьої категорії складності, а найпопулярнішими маршрутами є річки Черемош, Случ, Чорна Тиса та Прут [23].

Таким чином, водний туризм в Україні має значний потенціал і пропонує маршрути на будь-який рівень підготовки: від сплавів гірськими річками для професіоналів до легких маршрутів низовин для початківців.

Також Україна має великі можливості для розвитку спелеологічного туризму. На території країни налічується понад 1100 печер різного типу і розмірів, проте досліджено лише 765. Варто зазначити, що 599 печер знаходяться на окупованій території Криму, тому активними для туристів наразі є менші площі. Найбільше доступних печер зосереджено у Подільському регіоні (100), Карпатах (44) та на Буковині (13) [13].

Печери мають різні категорії складності, але переважають горизонтальні. В Україні сертифіковано 157 печер, де можливі маршрути від першої до четвертої категорії складності. Серед відомих печер, придатних як для спортивних походів, так і для екскурсій, Малинки, Оптимістична та Кришталева на Поділлі та Буковині [45].

Таблиця 2.4

Маршрути спелеологічних походів у регіонах України

Поділля та Буковина	Крим
<p>I категорія складності:</p> <p>1.Вертеба: 3 маршрути – 1 к.тр. та 2 маршрути – 2 А к.тр., (Тернопільська обл.).</p> <p>2.Млинки: 3 маршрути – 1 к.тр. та 2 маршрути – 2 А к.тр., (Тернопільська обл.).</p> <p>3.Кришталева: 3 маршрути – 1 к.тр. та 2 маршрути – 2 А к.тр., (Тернопільська обл.).</p>	<p>I категорія складності:</p> <p>1.Кримська (1 к.тр.), В.Бузулук (1 к.тр.), Пастухова (1 к.тр.) Геби (1 к.тр.), Курюч-Агач (2 А), (Карабі Яйла).</p> <p>2.Тисова (1 к.тр.), Жива (1 к.тр.), КЕ-53 (1 к.тр.), Мира (2 А), КЕ-126 (2 А), (В), (Карабі Яйла).</p> <p>3.Гугерджин (1 к.тр.), Учунжу-Хосар (1 к.тр.), Триповерхова (1 к.тр.), Трьохглазка (1 к.тр.), Комсомольська (2 А к.тр.), (В), (Чатирдаг).</p> <p>4.Дружба (1 к.тр.), КЕ-31 (1 к.тр.), Емпірична (1 к.тр.), Севастопольська (2 А к.тр.).</p>
<p>II категорія складності:</p> <p>1.Оптимістична: 2 маршрути – 2 А к.тр. та 2 маршрути – 2 Б к.тр., (Г), (Тернопільська обл.). 2.Попелюшка: 2 А к.тр. та 2 Б к.тр., (Г), (Буковина).</p>	<p>II категорія складності:</p> <p>1.Кара-Мурза (2 А к.тр.), Профспілкова (2 А к.тр.), Молодіжна (2 Б к.тр.), Дружба (2 Б к.тр.), (В), (Карабі-Яйла). 2.Бичача (2 А к.тр.), Дубова (2 А к.тр.), Азимутальна (2 А к.тр.), Еміне-Баір-Коба (2 Б к.тр.), (В), (Чатирдаг).</p>
<p>III категорія складності:</p> <p>1.Озерна (Блакитні озера): 3 Б.</p>	<p>III категорія складності: 1.Каскадна (3 Б к.тр.), (В), (Ай-Петрінська Яйла).</p>
	<p>IV категорія складності:</p> <p>1.Солдатська (4 Б к.тр.), (В), (Карабі Яйла).</p> <p>2.Кизил-Коба (4Б к.тр.), (Довгоруківська Яйла).</p>

Джерело: [52]

Велосипедний туризм в Україні користується великою популярністю, оскільки підходить для будь-яких територій – як гірських, так і низовинних, що сприяє його активному розвитку.

В останні роки почали активно розвиватися різні види екстремального туризму:

- Гірський: альпінізм, скелелазіння, гірські лижі, спелеотуризм, сноубординг, фрірайд;
- Водний: дайвінг, водні лижі, рафтинг, віндсерфінг, вейкбординг, каякінг;
- Наземний: велотріал, даунхілл, маунтінбайкінг, трекінг, сафарі;
- Екзотичний: атомний туризм, джайлоо-туризм, кайтсерфінг, космічний туризм, чорний туризм [23].

Серед гірських екстремальних видів найбільшу популярність мають альпінізм, скелелазіння, гірські лижі та спелеотуризм. Найбільш сприятливі для спелеології регіони – Тернопільська, Івано-Франківська, Закарпатська та Львівська області. У водних видах активно розвиваються каякінг та рафтинг. Окремо варто відзначити популярність атомного туризму, зокрема екскурсії у Чорнобиль та Прип'ять.

Отже, Україна має значний потенціал для розвитку спортивного туризму. Частина ресурсів вже активно використовується, як-от для водного, гірськолижного та пішохідного туризму. Спелеологічний та екстремальний туризм наразі перебувають на стадії початкового розвитку, але поступово набирають популярність.

2.2. Сучасний стан розвитку спортивного туризму в Україні

У 2019–2025 роках розвиток спортивного туризму в Україні відзначається нерівномірною динамікою, що зумовлено зовнішніми кризами – пандемією COVID-19 (2020–2021 рр.) та повномасштабною війною, яка триває з 2022 року.

Незважаючи на ці складні обставини, інтерес до активного туризму, зокрема спортивного, поступово зростає завдяки розвитку внутрішніх маршрутів, ініціативам ентузіастів, регіональним проектам та активізації патріотичних форм подорожей.

Для аналізу динаміки спортивного туризму у цей період застосовувалися як кількісні, так і якісні показники: обсяги туристичних потоків, активність туроператорів, кількість і якість маршрутів, обсяг наданих послуг, популярність напрямків тощо. Це свідчить, що навіть за складних умов спортивний туризм в Україні зберігає значний потенціал для поступового відновлення та подальшого розвитку.

2019 рік характеризувався стабільним розвитком спортивного туризму та демонстрував найвищі показники туристичних потоків перед пандемією. Особливо зростав попит на водний, гірський, пішохідний та велосипедний туризм, зосереджений переважно в Карпатах, на Поділлі та в Поліссі.

У 2020–2021 роках спостерігалось різке зниження кількості туристів через карантинні обмеження, закриття кордонів та обмежену діяльність туроператорів. Водночас спортивний туризм отримав «друге дихання», ставши безпечною альтернативою масовим подорожам у період соціального дистанціювання.

2022 рік став найскладнішим через початок повномасштабного вторгнення Росії. Основні туристичні маршрути в Карпатах, Полтавщині та Слобожанщині були закриті, діяльність туроператорів призупинена. Водночас активізувалися волонтерські ініціативи, похідні тренування для військових та молоді.

У 2023 році з'явилися перші ознаки відновлення. У західних областях України (Закарпаття, Івано-Франківська, Львівська) було відкрито нові внутрішні маршрути, організовано локальні фестивалі спортивного туризму та започатковано навчальні ініціативи за підтримки громад [37].

В подальшому внутрішній туризм почав розширювати географію: з'явилися програми психологічної реабілітації для ветеранів через активний туризм.

Місцеві громади все активніше інвестують у туристичну інфраструктуру, зокрема спортивно-туристичні табори та еко-маршрути.

Наразі ДАРТ провів опитування з того, які види туризму найбільш популярні в Україні під час військового стану. Спортивний туризм не зайняв останнє місце. Активний відпочинок у горах становить 16,2% голосів респондентів, а також активний літній відпочинок становить 11,3% голосів. Разом спортивний туризм набрав 27,5% голосів, що означає, що він займає 3 місце по популярності у респондентів, на першому місці Піші прогулянки і дослідження міського середовища (54%), а на другому Культурний туризм (28,4%). Як можна побачити, навіть в умовах війни, коли багато територій для спортивного туризму (гори, ріки, ліси) становлять небезпеку для туристів через замінування та багато ресурсів в окупації (наприклад, Сіверський Донець), активний відпочинок досі залишається популярним серед населення України [49].

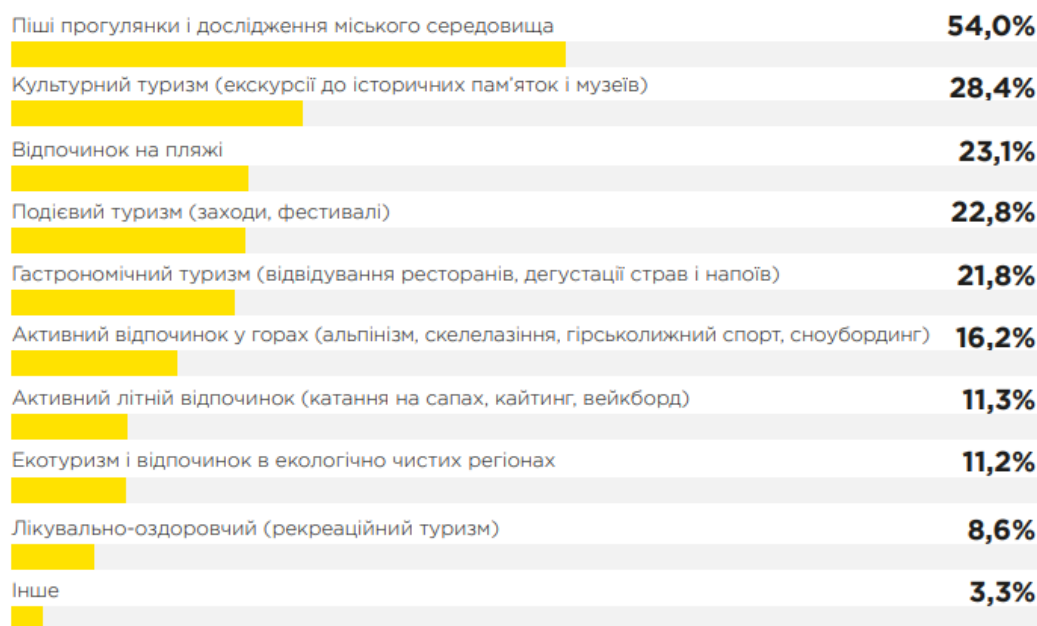

Рис. 2.6. Види відпочинку, яким надає перевагу населення України під час війни

Джерело: [49]

За умови часткової стабілізації ситуації в країні, на 2025 рік прогнозується поступове відновлення до довоєнних показників, посилення співпраці між державними органами, регіональними адміністраціями та громадськими організаціями, а також популяризація нових видів туризму: трейлранінгу, адвенчер-рейдів, скелелазіння та реабілітаційних походів.

Таблиця 2.5

Кількість туристичних підприємств, які організовують спортивний туризм

Рік	Кількість офіційних організаторів	Кількість аматорських клубів
2019	142	250
2020	88	180
2021	95	190
2022	54	130
2023	77	160
2024	110	200
2025	117	210

Джерело: [54]

Клуби та організації спортивного туризму в Україні організовані за територіальним принципом. Найважливішою та найбільшою структурою є Федерація спортивного туризму України, а також слід виділити Український державний центр туризму та краєзнавства учнівської молоді.

По всій країні діє велика кількість туристичних клубів:

- Туристичний клуб «Манівці» – один із найбільших клубів, який займається вихованням молоді через походи, мандрівки, сплави та велотури. Організовує дитячі та юнацькі табори активного відпочинку, експедиції Карпатами та міжнародні подорожі, а також проводить навчання з техніки безпеки.
- Туристичний клуб «Горизонт» – організовує маршрути гірського, пішохідного та водного туризму, проводить змагання для різних вікових категорій. Відомий багатоденними походами у Карпати, Крим, Кавказ (до 2014 року) та Сванетію.

- Клуб «Одеса-тур» – приватна організація, що поєднує спортивний і пригодницький туризм. Пропонує маршрути вздовж морського узбережжя, річкові сплави Півдня України та участь у міжнародних туристичних фестивалях.
- ГО «Туристичне об'єднання Волині» – об'єднує інструкторів, викладачів та краєзнавців, проводить навчання з техніки туризму, щорічно організовує відкриті змагання «Турист Волині», злети та квести [46].

Таким чином, спортивний туризм в Україні підтримується як державними організаціями, так і активними місцевими клубами, що забезпечують розвиток різних напрямів туризму та підготовку нових поколінь туристів.

Таблиця 2.6

Кількість спортивних заходів та змагань зі спортивного туризму в Україні

Рік	Кількість змагань	Учасників загалом	У середньому учасників на 1 змагання	Примітки
2019	96	7850	82	Активний довоєнний сезон
2020	52	2300	44	Пандемія, часткові скасування
2021	68	3800	56	Змагання в онлайн режимі, або в змішаному
2022	18	1000	56	Війна, мінімальна активність
2023	39	2600	67	Відновлення у безпечних регіонах
2024	65	4800	74	Розширення географії
2025	74	5900	78	Планована активізація галузі

Джерело: складено автором

За останні роки в Україні спостерігається активний розвиток спортивного туризму, особливо у сфері краєзнавства та дитячого туризму. Країна налічує близько 100 центрів туризму та станцій юних туристів. Найбільш розвиненим регіоном у спортивно-оздоровчому туризмі є Карпати, де популярні лижний, водний, пішохідний, велосипедний та спелеотуризм.

Також значна кількість туристичних центрів функціонує в Луганській, Полтавській, Волинській, Львівській, Харківській, Дніпропетровській,

Хмельницькій та Черкаській областях. Найпопулярнішими видами активного туризму залишаються пішохідний, велосипедний та лижний туризм.

Спортивні клуби та гуртки активно беруть участь у Всеукраїнських змаганнях, а багато туристів, відпочиваючи у курортних регіонах, віддають перевагу активному відпочинку. Регіональні туристичні компанії також визнають, що спортивний туризм має значний соціальний та комерційний потенціал.

Водночас кількість походів високої складності у останні роки значно зменшилася через військові дії, що зробило багато популярних районів недоступними з 2014 року, а після 24 лютого 2022 року їхня кількість ще зменшилася. Нові маршрути поступово освоюються, проте розвиток відбувається повільно [41].

Спортивний туризм залишається перспективним навіть в умовах економічної кризи, оскільки для нього не потрібні великі матеріальні ресурси. Цей вид активного відпочинку користується популярністю як серед молоді, так і серед дорослих. Наразі існує ризик відвідування деяких територій через можливе замінування, що обмежує активність на відкритих маршрутах.

Попри це, спортивний туризм не стоїть на місці: проводиться багато змагань з техніки туризму серед молоді та професіоналів для підтвердження категорії. На сайті Федерації спортивного туризму України поки відсутня інформація про походи, ймовірно, через їх тимчасове припинення, але водночас активно висвітлюються різні змагання, здебільшого у закритих приміщеннях для забезпечення безпеки [57].

Звісно, більшість змагань наразі проводяться у Києві та Київській області, а також на заході України, де умови для проведення спортивного туризму є більш безпечними та стабільними.

Таблиця 2.7

Змагання з спортивного туризму проведені/заплановані в 2025 році

№	Період	Найменування	Місто / область	Вид туризму	Тип заходу
1	28.02.2025 02.03.2025	Відкриті змагання Київської області – водний туризм V-VI ранг	Біла Церква / Київська	Водний спортивний туризм	Змагання
2	06.03.2025 09.03.2025	Відкритий Кубок Київської області – пішохідний туризм VI ранг	Бориспіль / Київська	Пішохідний спортивний туризм	Змагання
3	15.03.2025 16.03.2025	Відкритий чемпіонат Київської області зі спортивного туризму – скандинавська ходьба, V-VI ранг	Біла Церква / Київська	Скандинавська ходьба	Змагання
4	25.04.2025 27.04.2025	Відкритий чемпіонат Київської області – водний туризм V-VI ранг	Богуслав / Київська	Водний спортивний туризм	Змагання
5	24.05.2025 26.05.2025	Відкриті змагання Київської області	Буча / Київська	Велосипедний спортивний туризм	Змагання
6	31.05.2025 31.05.2025	Відкритий чемпіонат Київщини зі скандинавської ходьби «3 роки з визволення Київщини»	Бровари / Київська	Скандинавська ходьба	Змагання
7	25.07.2025 27.07.2025	Відкритий чемпіонат Київської області – водний туризм \ Регата \ Зачарована Рось\ (6 видів спортивних суден), V-VI ранг	Біла Церква / Київська	Водний спортивний туризм	Змагання
8	17.08.2025 17.08.2025	Відкритий командний чемпіонат м.Бровари (естафета)	Бровари / Київська	Скандинавська ходьба	Змагання
9	26.09.2025 28.09.2025	Відкритий чемпіонат Київської області – пішохідний туризм V-VI ранг	Фастів / Київська	ВСІ ВИДИ	Змагання
10	04.10.2025 04.10.2025	Відкритий чемпіонат м.Бровари «Осінь-25»	Бровари / Київська	Скандинавська ходьба	Змагання

Джерело: [57]

Суттєвою проблемою для розвитку цього виду туризму є обмежена доступність територій. Раніше багато водних змагань та походів проходило на Сіверському Донці, проте зараз через воєнні дії немає можливості організувати там заходи.

Розвинена мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих шкіл олімпійського резерву відіграє важливу роль у розвитку спортивного туризму в Україні. Саме ці заклади формують спортивний потенціал держави, адже в них здійснюється раннє виявлення та системна підготовка талановитих дітей і молоді. ДЮСШ та СДЮСШОР забезпечують не лише базові умови для тренувань, а й створюють передумови для виховання спортсменів, які згодом представляють Україну на всеукраїнських та міжнародних змаганнях. Успішні виступи українських спортсменів привертають до країни увагу міжнародних федерацій, уболівальників і туристів, що стимулює розвиток спортивного туризму та підсилює імідж держави на світовій арені.

Важливим аспектом є розвиток спортивної інфраструктури, що природно супроводжує розширення мережі спортивних шкіл. Будівництво та модернізація стадіонів, басейнів, спортивних залів, трас та майданчиків забезпечує створення умов для проведення тренувальних зборів, турнірів і фестивалів. Такі об'єкти не лише сприяють підготовці спортсменів, а й стають магнітами для туристів, які приїжджають для участі у змаганнях або як глядачі. Кожна спортивна подія стимулює попит на готелі, харчування, транспортні послуги та екскурсії, тим самим активізуючи місцеву економіку [34].

Крім того, мережа спортивних шкіл є потужним чинником розвитку внутрішнього спортивного туризму. Діти, тренери, батьки та цілі команди регулярно пересуваються країною для участі у чемпіонатах, кубках, спартакіадах і тренувальних зборах. Це створює постійний туристичний потік між регіонами та сприяє поширенню активного стилю життя серед населення. Формування спортивної культури в дитячому та юнацькому віці також закладає основу майбутнього попиту на різні види активного та спортивного туризму – велосипедного, водного, гірськолижного, пішого тощо.

Таблиця 2.8

Кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву за регіонами на 2025 рік

Вінницька	66
Волинська	42
Дніпропетровська	120
Донецька	71
Житомирська	61
Закарпатська	42
Запорізька	66
Івано-Франківська	58
Київська	110
Кіровоградська	45
Луганська	38
Львівська	93
Миколаївська	42
Одеська	94
Полтавська	68
Рівненська	57
Сумська	51
Тернопільська	50
Харківська	107
Херсонська	38
Хмельницька	60
Черкаська	60
Чернівецька	39
Чернігівська	47
м. Київ	83

Джерело: [56]

Таким чином, кількість та якість ДЮСШ і СДЮСШОР є важливим індикатором того, наскільки країна здатна розвивати спортивний туризм. Розбудова мережі спортивних шкіл є стратегічним чинником, який впливає не лише на спортивні результати, а й на економічний розвиток країни через збільшення туристичної активності та популяризацію спортивного відпочинку.

Динаміка розвитку спортивного туризму в Україні з 2019 по 2025 рік показує загалом позитивну тенденцію відновлення після двох великих криз: пандемії та війни. Найбільш стійким сегментом виявився внутрішній спортивний туризм, який скоріше пристосовується до змін та знаходить підтримку серед громад.

Станом на 2024–2025 роки, перспективними є напрями, що поєднують спортивний і реабілітаційний туризм, маршрути в безпечних регіонах, а також цифровізація планування подорожей. Надалі важливою передумовою розвитку галузі є підтримка з боку держави, розбудова місцевої інфраструктури, збереження природного середовища та підготовка фахівців.

2.3. Проблеми розвитку спортивного туризму

Спортивний туризм в Україні має значні перспективи завдяки різноманітним природним умовам та зростанню інтересу населення до активного відпочинку. Однак для повноцінної реалізації цього потенціалу важливо подолати наявні фінансові та інфраструктурні бар'єри, а також підвищити рівень безпеки й ефективність популяризації туристичних продуктів. Активне залучення інвестицій, розширення міжнародного партнерства та розвиток екологічно орієнтованих туристичних напрямів можуть істотно сприяти зміцненню позицій спортивного туризму в Україні та покращенню його якості.

Таблиця 2.9

SWOT-аналіз розвитку спортивного туризму України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Україна має велику кількість природних ресурсів, Карпати, численні річки, озера та природні парки створюють сприятливі умови для гірського, водного, велосипедного, зимового та інших видів спортивного туризму; - Україна має сильні школи з альпінізму, водного туризму, лижного спорту, велоспорту, спортивного орієнтування - Наявність спортивної інфраструктури: стадіони, спортивні комплекси, ДЮСШ, СДЮСШОР, бази для змагань та зборів, що можуть використовуватися і для туризму 	<ul style="list-style-type: none"> - Обмежена кількість якісних туристичних маршрутів, велодоріжок, кемпінгів, хостелів для спортсменів, інфраструктури безпеки. - Обмежені ресурси на розвиток інфраструктури та оновлення спортивних баз. - Проблеми з безпекою на певних територіях через війну - Слабка міжнародна реклама, відсутність системного брендингу та просування туристичних локацій. - Відсутність єдиного стандарту та сертифікації інструкторів

Продовження табл. 2.9

<p>-Значна кількість тренерів, інструкторів та фахівців з активних видів туризму</p> <p>-Низька вартість туристичних послуг</p> <p>- Зростання популярності активного способу життя серед українців</p>	<p>- Туристичний потенціал використовується нерівно – найбільш розвинені Карпати та частково Південь, тоді як інші регіони відстають.</p>
Можливості	Загрози
<p>- Залучення інвестицій та міжнародних грантів на розвиток спортивної інфраструктури, реконструкцію об'єктів та створення нових туристичних продуктів</p> <p>- Розвиток екотуризму та сталого туризму, що відповідає сучасним світовим тенденціям.</p> <p>- Популяризація нових видів активного туризму: трейлранінг, кемпінг, SUP-тури, adventure-тури, gravel-велотуризм.</p> <p>- Співпраця з міжнародними федераціями спорту та туристичних організацій для проведення міжнародних стартів в Україні.</p> <p>- Післявоєнна відбудова регіонів як шанс створити сучасну інфраструктуру з нуля з урахуванням найкращих практик.</p> <p>- Зростання глобального інтересу до маловідомих, бюджетних і природно-багатих напрямків – Україна може зайняти конкурентну нішу.</p> <p>- Розвиток цифрових сервісів, таких як онлайн-мапи маршрутів, мобільні застосунки, системи навігації, бронювання, туристичні гіді.</p>	<p>- Тривала війна та безпекові ризики, що впливають на туристичний потік, інвестиції та роботу інфраструктури.</p> <p>- Економічна нестабільність ускладнює фінансування інфраструктурних проєктів.</p> <p>- Міграція населення та зменшення кадрового потенціалу, відтік інструкторів і гідів за кордон.</p> <p>- Конкуренція з боку сусідніх країн (Польща, Словаччина, Румунія), де інфраструктура спортивного туризму значно розвиненіша.</p> <p>- Погіршення екологічного стану окремих територій, вирубка лісів, забруднення річок, хаотична забудова.</p> <p>- Ризики недорозвинутої регуляторної бази, недостатній контроль якості послуг і безпеки.</p>

Джерело: складено автором

До основних проблем які потребують вирішення треба віднести:

1. Безпекові ризики:

- Мінна небезпека та бойові дії на значній частині території України (зокрема на сході та півдні) призвели до заборони або фактичної недоступності численних туристичних маршрутів.
- Немає актуальної карти безпечних туристичних територій, що унеможливорює планування нових походів або змагань у регіонах.

- Участь у походах в умовах воєнного стану вимагає додаткового погодження з місцевими органами влади, що ускладнює організацію заходів.

2. Економічні обмеження:

- Зниження платоспроможності населення та перенаправлення бюджетів на базові потреби зменшили попит на спортивний туризм.
- Брак фінансування з боку держави, органів місцевого самоврядування, а також скасування програм підтримки туризму – серйозно обмежують діяльність клубів та організаторів.
- Комерційні туроператори змушені мінімізувати послуги або повністю призупиняти діяльність, особливо у 2022–2023 роках.

3. Інфраструктурні втрати та деградація ресурсної бази

- Руїнування доріг, мостів, готелів, туристичних баз у південних та східних регіонах України зробило багато маршрутів фізично недоступними.
- Через бойові дії та окупацію втрачено частину природно-рекреаційних територій, зокрема біля Азовського моря, Слобожанщини, Донеччини, Луганщини.
- Більшість спортивних баз, які використовувались для змагань і тренувань, закрито або переобладнано під гуманітарні потреби (центри для ВПО, військові пункти тощо).

4. Кадровий дефіцит

- Значна частина досвідчених інструкторів, спортсменів, викладачів та організаторів пішла до лав Збройних Сил України або зайнялась волонтерством.
- Спостерігається вимивання молоді з туристичних клубів через евакуацію, втрату доступу до занять, зниження мотивації.

- Припинення або скорочення роботи центрів туризму учнівської молоді та університетських кафедр у прифронтових і постраждалих регіонах.

5. Інформаційна та нормативна невизначеність

- Відсутність оновлених нормативних актів, що регулюють організацію спортивного туризму в умовах воєнного стану (зокрема, щодо страхування, безпеки, дозволів).
- Низький рівень комунікації між суб'єктами туризму та органами влади: бракує централізованої платформи з актуальною інформацією про дозволені маршрути, умови проведення заходів тощо.
- Обмежене використання цифрових технологій для планування маршрутів, реєстрації змагань, картографування ризиків.

6. Психологічні бар'єри та соціальна вразливість

- У багатьох громадян зменшився інтерес до дозвілля, включаючи туризм, через психологічне виснаження, втрати в родинях, тривожність, невизначеність.
- Водночас потреба у реабілітації ветеранів, дітей ВПО, осіб із ПТСР не супроводжується належним розвитком адаптивних програм через нестачу досвіду і фахівців [32].

Проблем у розвитку спортивного туризму в Україні достатньо, але є ті які конкретно зупиняють розвиток, а є менш серйозні, але вони також повинні бути вирішені.

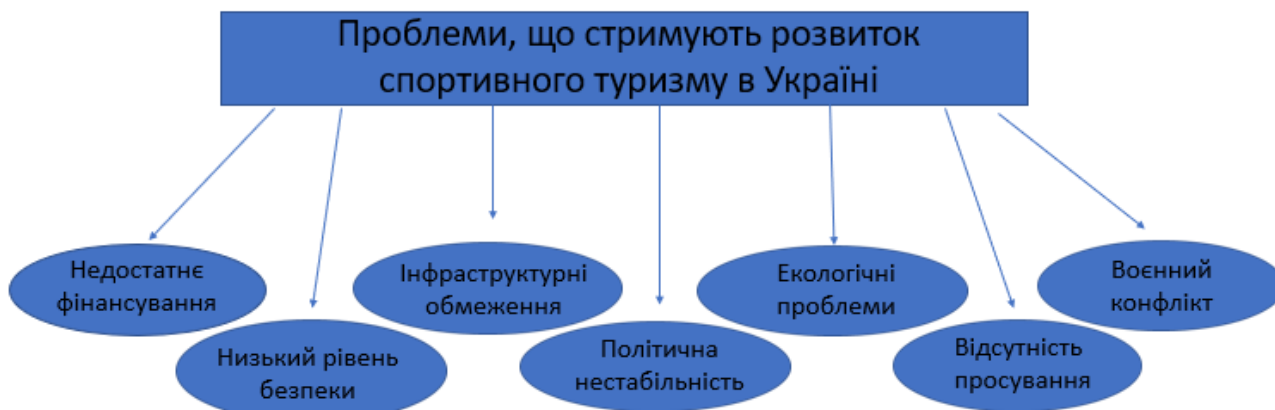

Рис. 2.7. Структура проблем, що стримують розвиток спортивного туризму в Україні

Джерело: складено автором

Як видно з діаграми, основним стримувальним чинником розвитку спортивного туризму в Україні є політична нестабільність та воєнні дії. На другому місці – недостатнє фінансування галузі. За умов мирного періоду саме брак інвестицій та коштів став би найбільшою проблемою, оскільки він безпосередньо впливає на рівень розвитку інфраструктури та забезпечення належної безпеки туристів [21].

Для покращення ситуації необхідно активізувати роботу над залученням інвестицій, удосконаленням маркетингових підходів і підвищенням якості підготовки фахівців сфери туризму. Важливим завданням є також спрощення бюрократичних процедур і врахування політичних та екологічних ризиків, що дозволить забезпечити стале й ефективне зростання спортивного туризму в Україні.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Перспективні напрямки розвитку спортивного туризму в Україні

Спортивний туризм є важливою складовою сучасної туристичної індустрії України та охоплює широкий спектр активностей, що передбачають фізичні навантаження, змагальність, рекреацію й розвиток рухової активності населення. Активний спосіб життя, популяризація outdoor-практик та підвищення інтересу до екологічних форм відпочинку спричиняють стабільне зростання попиту на спортивні туристичні продукти. Україна володіє значним природно-рекреаційним потенціалом, який дозволяє розвивати різні види спортивного туризму, адаптовані до різних вікових груп, рівнів підготовки та мотивацій туристів.

У сучасних умовах спортивний туризм набуває стратегічного значення для формування національного туристичного продукту, оскільки сприяє покращенню стану здоров'я населення, стимулює економічний розвиток регіонів, розширює зайнятість населення та сприяє міжнародній інтеграції України у світовий туристичний простір.

Розвиток спортивного туризму в Україні потребує системного й комплексного підходу, який враховує сучасні виклики, стан інфраструктури, зростаючий інтерес населення до активних форм відпочинку та міжнародні стандарти безпеки. Нижче розглянуто ключові напрями, що можуть стати основою державної та регіональної політики у сфері спортивного туризму. До перспективних напрямків розвитку слід віднести:

1. Відновлення туристичної інфраструктури – ремонт і модернізація маршрутів, баз відпочинку, гірських притулків, велодоріжок, річкових стоянок.

2. Створення національної програми розвитку активного туризму – державна підтримка клубів, секцій і місцевих ініціатив.
3. Розвиток внутрішніх маршрутів – облаштування безпечних і маркованих пішохідних, велосипедних, водних і гірських трас у регіонах, де це можливо.
4. Популяризація через спорт і освіту – впровадження спортивно-туристичних заходів у школи, університети, молодіжні табори.
5. Організація змагань і фестивалів – проведення національних та міжнародних стартів з різних видів спортивного туризму (пішохідного, гірського, водного тощо).
6. Підтримка ветеранських і реабілітаційних програм – спортивний туризм як інструмент відновлення фізичного та психологічного здоров'я ветеранів і постраждалих.
7. Цифровізація – створення онлайн-мап, застосунків і порталів з маршрутами, порадами, безпековими попередженнями.
8. Партнерство з громадами – залучення місцевих жителів до обслуговування туристів (гіди, транспорт, проживання).
9. Міжнародна співпраця – участь у програмах ЄС, обмінах і спільних заходах для підвищення стандартів і безпеки.
10. Екологічна орієнтація – розвиток принципів “Leave No Trace”, формування культури дбайливого ставлення до природи [38].

Після війни ключовим завданням стане ремонт і модернізація наявних туристичних маршрутів, баз відпочинку, гірських притулків, кемпінгів, велодоріжок та річкових стоянок. Це дозволить не лише відновити доступ до популярних туристичних місць, а й підвищити безпеку туристів, забезпечити сучасні стандарти комфорту та залучити внутрішніх і міжнародних відвідувачів. Особливу увагу слід приділити стратегічним туристичним вузлам, які можуть

стати центрами регіонального розвитку. Якщо казати конкретно, до цього напрямку належать:

- ремонт та оновлення туристичних маршрутів і стежок;
- облаштування гірських притулків, кемпінгів і баз відпочинку;
- відновлення і створення велодоріжок, трейл-парків і маршрутів для МТВ;
- модернізація річкових стоянок і причалів для водного туризму;
- підвищення рівня доступності інфраструктури для осіб з інвалідністю [33].

Таблиця 3.1

Поточний стан інфраструктури спортивного туризму в Україні

Тип інфраструктури	Поточний стан	Необхідні заходи	Очікуваний результат
Туристичні маршрути	Частково пошкоджені	Ремонт, маркування	Підвищення безпеки
Гірські притулки	Недостатня кількість	Будівництво та реконструкція	Розвиток гірського туризму
Велодоріжки, МТВ-траси	Фрагментарний розвиток	Створення мережі	Залучення велосипедистів
Річкові стоянки	Застарілі або відсутні	Модернізація місць стоянки	Відродження водного туризму
Інклюзивна інфраструктура	Низький рівень доступності	Створення інклюзивних маршрутів	Туризм для людей з інвалідністю

Джерело: [38]

Також, необхідно впровадити державну програму, що підтримує спортивні клуби, туристичні секції та місцеві ініціативи. Така програма може включати:

- фінансову підтримку спортивно-туристичних клубів, секцій, шкіл та федерацій;
- грантові програми для місцевих ініціатив та молодіжних організацій;
- інтеграцію спортивного туризму до регіональних стратегій.

Важливим елементом буде координація між центральними органами влади та місцевими громадами для створення єдиної стратегії розвитку спортивного туризму. Такі кроки сприятимуть формуванню стійкої екосистеми спортивного туризму, де громадські організації, держава і бізнес працюватимуть спільно.

Особливу увагу варто приділяти облаштуванню безпечних і маркованих пішохідних, велосипедних, водних і гірських трас у регіонах, де це можливо. Маркування, встановлення інформаційних табличок та оглядових точок, облаштування місць відпочинку та пунктів медичної допомоги забезпечать комфорт і безпеку туристів. Це також сприятиме розвитку регіонального туризму та розвантаженню популярних локацій.

Залучення молоді до спортивного туризму є важливою складовою формування здорової нації та майбутньої туристичної індустрії. Перспективи розвитку передбачають:

- інтеграцію спортивно-туристичних активностей у шкільні та університетські програми;
- створення туристичних гуртків, секцій і молодіжних клубів;
- організацію спортивно-туристичних тренінгів, походів, таборів та змагань [36].

Популяризація активного відпочинку серед молоді сприятиме вихованню культури відповідального та безпечного туризму.

Проведення національних і міжнародних стартів з пішохідного, гірського, велосипедного, водного та інших видів спортивного туризму стимулює розвиток галузі, підвищує інтерес до України на світовій арені і сприяє економічній активності у регіонах. До таких заходів можна віднести:

1. Змагання на байдарках або каное.
2. SUP-марафон на озері/річці.
3. Сплав на катамаранах із дистанцією перешкод.
4. Змагання з техніки водного туризму (шлюзування, маневрування).
5. Командні перегони «Водний квест»
6. Скелелазні змагання (болдерінг, трудність).
7. Організація гірського забігу (sky running).
8. Змагання з техніки гірського туризму.

9. Змагання «Боулдерінг-парк» у штучному залі.
10. Урбан-орієнтування (City Orienteering).
11. «Фото-квест» містом з туристичними точками.
12. Міський багатоборчий туризм (біг + вело + орієнтування).
13. Сканднавська ходьба – туристичний марафон.
14. Туріада для школярів (мотузковий парк + орієнтування + квести).
15. Шкільний чемпіонат із техніки спортивного туризму.
16. «Маленькі мандрівники» - фестиваль туристських навичок для молодших дітей.
17. Змагання з розпалювання багаття, встановлення наметів, проходження переправ.
18. Фестиваль пішохідного туризму «Туристичні стежки громади».
19. Фестиваль активного способу життя «Outdoor Fest».
20. Фестиваль водного туризму «River&Lake Fest».
21. Фестиваль скелелазіння та альпінізму.
22. Фестиваль велосипедного туризму «Bike Travel Fest».
23. Екотуристичний фестиваль (похідні маршрути, прибирання територій, майстер-класи з виживання) [30].

Такі заходи також мотивують місцеве населення брати участь у туристичній індустрії, розвивати готелі, ресторани, транспортні послуги та спортивні клуби.

Спортивний туризм може стати важливим інструментом відновлення фізичного та психологічного здоров'я ветеранів війни та людей, постраждалих під час бойових дій. Організація спеціалізованих турів, реабілітаційних походів і тренінгів допомагає інтегрувати ветеранів у громадське життя, підтримує їх соціальну активність та сприяє формуванню здорового способу життя.

Створення онлайн-мап, мобільних застосунків та спеціалізованих порталів із детальними маршрутами, порадами та безпековими попередженнями значно полегшує планування подорожей. Перспективи включають:

- створення національних онлайн-мап туристичних маршрутів;
- запуск мобільних застосунків із GPS-навігацією, інструкціями та порадами;
- інтеграцію системи безпекових попереджень, погодних умов, ризиків;
- онлайн-бронювання туристичного спорядження та послуг гідів [26].

Таблиця 3.2

Цифрові інструменти для розвитку спортивного туризму

Інструмент	Функції	Переваги
Онлайн-мапи	Маршрути, точки безпеки	Точність
Мобільні застосунки	GPS, погодні ризики	Зручність
Портали для бронювання	Обладнання, гіді	Економія часу
Системи попереджень	Тривоги, зміни погоди	Безпека

Джерело: складено автором

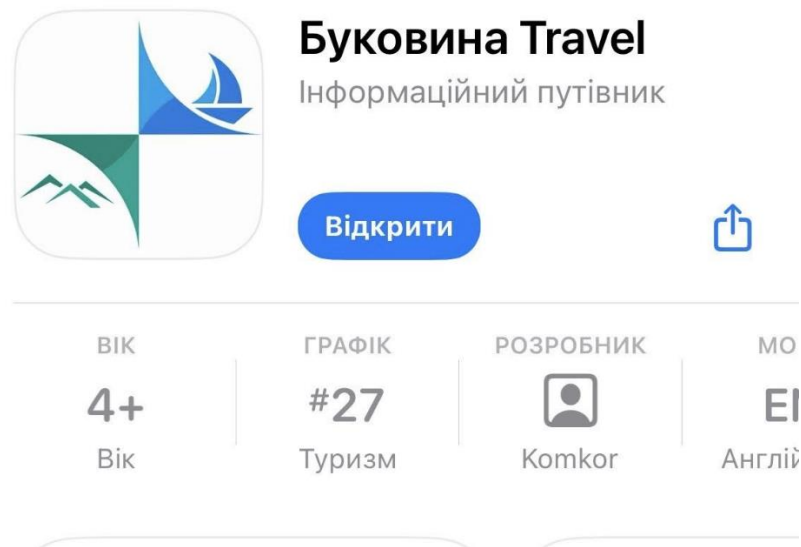

Рис. 3.1. Приклад цифровізації спортивного туризму в Україні

Джерело: [55]

Цифровізація підвищує комфорт, інформативність і безпеку подорожей.

Активне залучення місцевого населення до обслуговування туристів – як гіді, перевізники, хостелери або власники кафе, це дуже важливо та створює додаткові робочі місця і стимулює місцеву економіку. Це також дозволяє формувати у громадах відповідальне ставлення до туризму, підвищує якість сервісу та сприяє культурному обміну між туристами та місцевими жителями.

Також слід звернути увагу на міжнародні співпраці. Участь у програмах ЄС, міжнародних обмінах та спільних заходах допомагає підвищити стандарти якості та безпеки спортивного туризму в Україні. Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє переймати досвід інших країн, залучати іноземних інвесторів і туристів, а також популяризувати українські туристичні маршрути на світовому ринку.

Екологічна орієнтація є одним із ключових напрямів розвитку спортивного туризму в Україні, оскільки природні ландшафти є його основним ресурсом. Впровадження принципів сталого туризму забезпечує збереження довкілля й водночас підтримує розвиток туристичної діяльності.

Перш за все, сталий спортивний туризм передбачає мінімізацію негативного впливу на природу. Дотримання правил поведінки на маршрутах, використання безпечного спорядження та принципів Leave No Trace сприяє збереженню екосистем і раціональному використанню природних ресурсів.

Другим важливим аспектом є екологічна освіта та просвіта туристів. Організація тренінгів, інформаційних кампаній, інтеграція екологічних тем у молодіжні туристські програми формують відповідальну культуру подорожей і підвищують рівень свідомості щодо охорони природи.

Третій напрям включає екологізацію туристичної інфраструктури: встановлення контейнерів для сміття, облаштування спеціальних зон відпочинку, створення системи контролю за станом маршрутів. Це підвищує комфорт туристів і зменшує антропогенне навантаження.

Важливу роль відіграє співпраця місцевих громад і туристичних організацій, спрямована на догляд за маршрутами, проведення екологічних акцій та моніторинг природних територій.

Сучасний сталий підхід також передбачає активне використання цифрових технологій: онлайн-мап, мобільних застосунків, систем навігації та попереджень

про погодні й екологічні ризики. Це підвищує безпеку туристів і зменшує потребу у надмірному фізичному маркуванні маршрутів.

Отже, екологічна орієнтація в спортивному туризмі є важливою умовою збереження природної спадщини та формування культури відповідального відпочинку, що забезпечує сталий розвиток туристичної сфери в Україні.

3.2. Створення мобільного додатку для розвитку спортивного туризму

Попит на активний та спортивний туризм в Україні зростає, зважаючи на розвиток локальних маршрутів, інтерес до здорового способу життя та внутрішнього туризму. Проте існує дефіцит агрегованих, локально перевірених даних про маршрути, сервіси прокату спорядження та безпечні маршрути, особливо для екстремальних видів спорту. У сучасних умовах розвитку туризму цифрові рішення відіграють ключову роль у забезпеченні доступності інформації, організації поїздок та підвищенні безпеки мандрівників. Мобільний додаток для розвитку спортивного туризму спрямований на інтеграцію сервісів планування маршрутів, GPS-навігації, бронювання послуг і створення спільноти спортсменів. Цей розділ описує концепцію, функціональні вимоги, архітектуру, процес розробки, тестування та заходи впровадження такого додатку в контексті українського ринку. Розробка прототипу мобільного додатку «ActiveWay», який полегшить планування, навігацію та бронювання послуг для спортсменів-туристів в Україні, підвищить безпеку та сприятиме розвитку локальної туристичної інфраструктури [16].

Рис. 3.2. Логотип мобільного додатку

Джерело: [50]

ActiveWay – додаток для спортивного туризму, який допомагає активним мандрівникам, велотуристам, скелелазам, каякерам та спортивним клубам (вік 18–55+, рівні – від початківців до профі) вирішувати проблему складності пошуку безпечних, перевірених та підходящих за рівнем маршрутів; організації бронювань, прокату спорядження та пошуку напарників; та нестачі локальної інфраструктури й інформації про маршрути за допомогою персоналізованих маршрутів з GPS-навігацією, офлайн-карт, рейтингової системи від користувачів, інтегрованого бронювання турів/проживання/спорядження, модулю безпеки (сповіщення, інформація про погодні ризики) та ком'юніті-функцій (події, чат, пошук напарників). Проект унікальний тому, що: поєднує гео-спрямований контент (перевірені локальні маршрути) з бізнес-моделлю B2C+B2B (преміум-підписка для користувачів + інструменти для туроператорів/клубів), має фокус на безпеку та локальні партнерські мережі, а також алгоритм персоналізації маршрутів з урахуванням стану погоди, сезонності та фізичної підготовки користувача.

В рамках проекту було розроблено портрет споживача, який допомагає визначити цільову аудиторію на яку треба запускати цей продукт для успішності:

1. Загальна характеристика: стать: чоловіча і жіноча (18–55+). Місце проживання: Україна. Сімейний стан: неодружений або без дітей, молоді

пари. Професія: IT-спеціаліст / маркетолог / інструктор / студент-магістр.
Рівень доходу: середній або вище середнього. Спосіб життя: активний, цінює свободу, здоров'я, природу, пригоди

2. Поведінка і звички: подорожує 3–5 разів на рік (здебільшого Україною), любить гори, велопоходи, кемпінги, пробіжки у нових місцях, користується технологіями (телефон, смарт-годинник, трекінгові додатки), активний у соцмережах – Instagram, Strava, Telegram-групах мандрівників, планує маршрути самостійно, але хоче економити час, прагне безпеки під час подорожей – перевірені маршрути, навігація, офлайн-карти.
3. Потреби: важко знайти достовірні спортивні маршрути українською мовою, немає єдиної платформи для бронювання активного туру або спорядження, відсутня перевірена інформація про рівень складності маршруту, погоду та безпеку, немає спільноти спортсменів, з якими можна поділитися досвідом або знайти напарника.
4. Очікування: простий інтерфейс і точна навігація, можливість обрати маршрут за складністю і типом спорту, безпечні маршрути з функцією SOS, поради від інших мандрівників, прозоре бронювання послуг і спорядження.
5. Мотивація і цінності: здоровий спосіб життя, активність, адреналін, саморозвиток і подолання викликів, повага до природи та сталий туризм, відчуття спільноти – «я частина клубу мандрівників», безпека та впевненість у маршруті.

Таким чином портрет споживача дуже розповсюджений в країні, тому користувачів для додатку буде багато, що підвищить попит на спортивний туризм в Україні, завдяки легкості його планування.

Для створення додатку було виявлено його функціональні і нефункціональні вимоги (табл. 3.1.).

Таблиця 3.3

Функціональні і нефункціональні вимоги додатку

Функціональні	Нефункціональні
Реєстрація/авторизація користувачів (email, соціальні мережі)	Висока доступність та масштабованість (серверна архітектура з можливістю розширення)
Пошук маршрутів за фільтрами (тип спорту, складність, довжина, рейтинг)	Безпека даних (захищені канали, шифрування збережених даних)
Перегляд та збереження маршрутів; створення власних маршрутів	Продуктивність: швидке завантаження карт і маршрутів в мережевих і офлайн-режимах
Офлайн-карти та завантаження треків.	Кросплатформеність: iOS та Android, можливість PWA для веб
GPS-навігація та трекінг з відображенням швидкості/відстані/висоти в реальному часі	Локалізація інтерфейсу (українська, англійська, інші мови за потреби)
Інтегроване бронювання	
Соціальні функції (коментарі, оцінки, фото/відео, події)	
Модуль безпеки: SOS, передача координат, інструкції з безпеки	
Адмін-панель для модерації контенту та управління партнерами	

Джерело: створено автором

ActiveWay – це додаток для активних людей, які цінують рух, природу та технології. Дизайн орієнтований на мінімалізм, інтуїтивність і динамічність. Основна мета – створити середовище, яке мотивує користувача планувати подорожі, знаходити маршрути та ділитися досвідом. Основний колір додатку синій (#1E3A8A), а також акцентний зелений (#10B981). Додаткові кольори: світло-сірий (#F3F4F6) для фону, білий (FFFFFF) для чистоти інтерфейсу, помаранчевий (#F97316) для кнопок дії. Також в додатку буде темний режим, який створений для зручності при використанні уночі або під час кемпінгів [50].

До головних елементів додатку буде входити:

- Головна сторінка (пошуковий рядок "Знайди маршрут або тур", категорії активностей (гори, вело, каякінг, біг, кемпінг), персональні рекомендації "Маршрути для тебе", кнопка швидкого доступу до карти).

- Карта маршрутів (інтерактивна карта з фільтрами (складність, тривалість, тип активності), показ найближчих точок старту, можливість перегляду фото, відгуків, треку, навігація з GPS у реальному часі).
- Планувальник подорожей (можливість створити власний маршрут, додавання точок (старт, зупинки, ночівлі), інтеграція з Google Maps і погодними сервісами, поради щодо спорядження).
- Профіль користувача (фото, статистика (кількість подорожей, км, досягнення), бейджі за активність (наприклад, “Трейл 50 км”, “Гірський марафонець”), список збережених маршрутів, відгуки і коментарі).
- Спільнота (стрічка постів користувачів (фото з походів, відео, маршрути), можливість коментування і створення подій, рейтинг найпопулярніших маршрутів) [24].

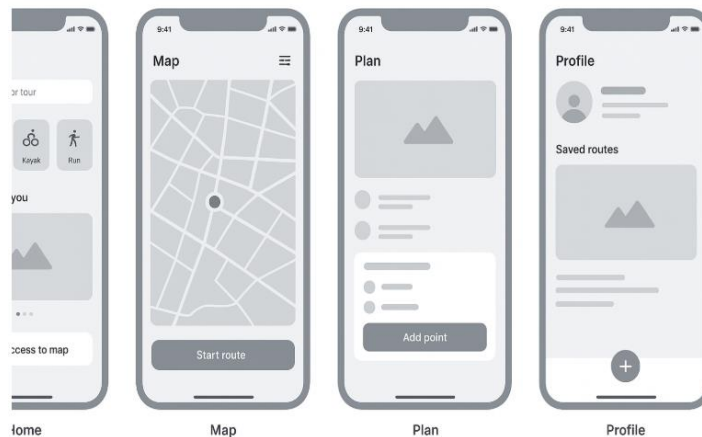

Рис. 3.3. Прототип екрану додатку

Джерело: [50]

Також треба включити додаткові функції:

- Офлайн-режим – збереження карт і маршрутів без інтернету;
- Віджет -активності – показує пройденті км та заплановані маршрути;
- Налаштування теми (денна, нічна, налаштування контрасту).

Впровадження додаткових функцій у туристичний додаток значно підвищує зручність та комфорт користувачів. Офлайн-режим дозволяє зберігати карти та

маршрути без підключення до інтернету, що особливо корисно під час подорожей у віддалені місця або у зонах з нестабільним покриттям мережі. Віджет активності допомагає користувачам відслідковувати пройдені кілометри та планувати подальші маршрути, стимулюючи досягнення поставлених цілей та зручного контролю прогресу. Налаштування теми, включно з денним та нічним режимом та регулюванням контрасту, забезпечує комфорт зору користувача, адаптуючи інтерфейс під різні умови освітлення та індивідуальні уподобання.

Процес розробки та реалізації є основним процесом запуску нового продукту та включає декілька важливих етапів (табл. 3.2).

Таблиця 3.3

Етапи розробки та реалізації туристичного продукту

Назва	Мета	Дії	Тривалість
Аналітичний етап	Визначити потреби ринку, сформулювати концепцію продукту та основні функції.	-Проведення маркетингового дослідження: аналіз спортивного туризму в Україні, оцінка популярності активностей (біг, трекінг, велотуризм, каякінг). -Опитування потенційних користувачів (спортсмени, туристи, тренери). -Аналіз конкурентів (Strava, Komoot, AllTrails, MapMyRun) та виявлення переваг/недоліків. -Формування value proposition – головної цінності продукту: «ActiveWay – це мобільний додаток, що об'єднує спорт, подорожі та технології».	1–1,5 місяці
Етап проектування	Створити логіку, структуру та зовнішній вигляд додатку.	-Розробка інформаційної архітектури (структури розділів і навігації). -Створення wireframes (чорно-білі схеми екранів). -Розробка UI-дизайну – кольорова палітра, іконки, кнопки, шрифти. -Проведення тестування дизайну на групі користувачів. -Формування інтерактивного прототипу.	1,5–2 місяці

Продовження табл. 3.3

Етап розробки	Створення функціонального продукту з базовими можливостями.	-Реєстрація користувача -Пошук і фільтрація маршрутів. -Карта маршрутів з GPS-навігацією. -Планувальник подорожей (створення маршруту). -Збереження маршрутів офлайн. -Модуль спільноти (відгуки, рейтинги, фото).	3 місяці
Етап тестування та вдосконалення	Перевірити якість роботи додатку, виправити помилки, забезпечити стабільність.	-Функціональне – перевірка роботи кнопок, маршрутів, фільтрів. -УХ-тестування – наскільки користувачам зручно користуватися додатком. -Тестування навантаження – чи витримує система одночасну роботу багатьох користувачів. -Бета-тестування – запуск для обмеженої групи користувачів.	1 місяць
Етап запуску	Вивести додаток на ринок і залучити перших користувачів.	-Публікація додатку в App Store та Google Play. -Запуск рекламної кампанії у соцмережах (Instagram, Facebook, TikTok). -Партнерство зі спортивними клубами, туроператорами, інфлюенсерами. -Створення сайту-лендінгу з описом функцій і можливістю завантажити додаток.	1 місяць
Етап підтримки та масштабування	Постійне вдосконалення та розширення функцій.	-Збір відгуків користувачів. -Додавання нових маршрутів та видів активностей. -Впровадження преміум-функцій (персональний тренер, офлайн-карти, AR-навігація). -Вихід на міжнародний ринок.	Постійна фаза розвитку

Джерело: [37]

Таким чином на повну розробку туристичного продукту треба 8-9 місяців з подальшим моніторингом для вдосконалення функцій.

Фінансова частина проекту поділяється на декілька ланок, таких як: заробітна плата команди проекту, технічні інфраструктури та сервіси, маркетинг та просування, а також юридичні та адміністративні витрати.

Таблиця 3.4

Кошторис проекту

Категорія	Необхідні послуги/люди	Витрати
Команда розробки	Project Manager, UX/UI дизайнер, Frontend-Backend-розробники, QA-тестувальник, маркетолог / SMM	178000 грн.
Технічна інфраструктура	Сервер (AWS / Firebase), домен та SSL, інструменти дизайну (Figma, Adobe, Canva Pro), API інтеграції (Google Maps, OpenWeather, Booking)	8350 грн.
Маркетинг	Просування у соцмережах (Instagram, TikTok, Facebook), створення промо-відео / контенту.	10000 грн.
Юридичні та адміністративні	Реєстрація стартапу, публікація у App Store та Google Play, резерв на непередбачувані витрати	5000 грн. (+ на непередбачувані витрати йде 5% від загальної суми)
Всього		211417,5 грн.

Джерело: складено автором

Для реалізації проекту передбачено залучення фонду розвитку спортивного туризму, який сприятиме фінансуванню стартапу, організації партнерських програм із спортивними клубами та туроператорами, а також розвитку локальних маршрутів. Фонд виступає інвестиційною та методичною підтримкою, забезпечуючи сталий розвиток додатку та інтеграцію локальної туристичної інфраструктури. Ukrainian Startup Fund (USF) – державний інноваційний фонд, який інвестує в українські стартапи на ранніх стадіях (pre-seed, seed):

- USF вже профінансував понад 380 команд.
- Надає грантову підтримку, інноваційні ваучери, а також програми для співпраці зі стартапами й корпораціями.
- Має партнерства з інвесторами та інкубаторами.

Модель додатку ActiveWay передбачає комбіновану структуру B2C та B2B, що дозволяє одночасно працювати з кінцевими користувачами та бізнес-

партнерами. У сегменті B2C основою монетизації є преміум-підписка, яка надає користувачам розширені функції: персоналізовані маршрути з урахуванням фізичної підготовки та стану погоди, офлайн-карти для подорожей без доступу до інтернету, пріоритетну підтримку SOS, інтегроване бронювання турів, проживання та спорядження, а також доступ до ексклюзивного контенту спільноти – порад досвідчених мандрівників, тренувальних програм і спеціальних подій.

У сегменті B2B ActiveWay надає інструменти для туроператорів, спортивних клубів і локальних партнерів. Це включає можливість розміщувати свої маршрути, тури та послуги на платформі, управляти бронюваннями, відстежувати попит та взаємодіяти з активними користувачами через комунікаційні модулі. Бизнес-партнери можуть отримати статистику по популярності маршрутів, демографію користувачів і поведінкові дані для оптимізації своїх пропозицій [27].

Поєднання B2C і B2B дозволяє ActiveWay створювати цикл взаємодії: користувачі отримують актуальні, перевірені маршрути та сервіси, а бизнес-партнери – нові канали для залучення клієнтів та збільшення доходів. При цьому додаток стимулює розвиток локальної туристичної інфраструктури, формує спільноту спортсменів і забезпечує безпеку та комфорт подорожей.

Також модель передбачає модуль персоналізації маршрутів, що використовує дані про фізичну активність, рівень підготовки та попередні подорожі користувача, а спільнотний контент (відгуки, фото, поради) забезпечує соціальне залучення та мотивацію до нових активностей. Інтегроване бронювання турів, спорядження та проживання створює повноцінну екосистему, яка охоплює всі потреби активного туриста в одному додатку [30].

Розроблений додаток ActiveWay має на меті популяризацію активних видів відпочинку, стимулювання внутрішнього туризму та створення єдиної цифрової платформи для спортсменів і туристів. Користувач отримує можливість

планувати маршрути, бронювати тури, ділитися досвідом і формувати власну спільноту однодумців.

Створення додатку ActiveWay сприятиме:

- розвитку спортивного та екологічного туризму;
- залученню молоді до активного способу життя;
- підвищенню привабливості туристичних регіонів України;
- формуванню сучасної цифрової екосистеми туризму.

Таким чином, ActiveWay є перспективним стартапом, що поєднує спорт, технології та подорожі в єдину платформу, відповідає вимогам сталого розвитку та має високий потенціал для масштабування як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

3.3. Створення маршруту спортивного туризму в Україні

Створення нових маршрутів спортивного туризму є одним із ключових чинників розвитку туристичної галузі в Україні. Воно сприяє не лише підвищенню привабливості країни для мандрівників, а й формує позитивний імідж держави, розвиває місцеві громади, підтримує здоровий спосіб життя та зберігає природну й культурну спадщину.

По-перше, нові маршрути роблять туристичний продукт України більш різноманітним і конкурентоспроможним. Сучасний турист шукає автентичні місця, нові враження та активний відпочинок, тому поява різних видів маршрутів – пішохідних, водних, велосипедних чи гірських – дозволяє задовольнити потреби різних цільових груп. Завдяки цьому збільшується внутрішній туристичний потік, стимулюється попит на послуги, пов'язані з активним відпочинком, і зростає інтерес до маловідомих регіонів країни.

По-друге, створення маршрутів спортивного туризму позитивно впливає на економіку місцевих територій. Такі проекти сприяють розвитку малого бізнесу –

прокату спорядження, організації кемпінгів, харчування та перевезень туристів. Це забезпечує робочі місця для мешканців сіл і невеликих міст, активізує підприємництво, сприяє зростанню доходів місцевих бюджетів і формує передумови для сталого розвитку регіонів.

По-третє, Україна має великий природний потенціал для розвитку спортивного туризму. Карпати, Поділля, Полісся, а також річки Південний Буг, Дністер і Десна є ідеальними для створення різних маршрутів – водних, гірських, велосипедних або комбінованих. Проте багато територій залишаються малодослідженими, і саме створення нових офіційних маршрутів дозволяє відкривати невідомі місця, розвиваючи при цьому туристичну інфраструктуру без шкоди для природи [36].

Ще одним важливим аспектом є підвищення рівня безпеки та організованості подорожей. Нині чимало туристів подорожують самостійно, без відповідних карт і маркування, що може створювати ризики. Офіційно розроблені маршрути з чіткими позначеннями, визначеними зонами відпочинку, рятувальними пунктами та базами ночівлі забезпечують більшу безпеку й комфорт для мандрівників. Це також дозволяє запровадити стандарти поведінки в природних зонах та сприяє охороні довкілля.

Крім того, створення нових спортивних маршрутів формує позитивний імідж України на міжнародній арені. Туристи з-за кордону оцінюють країну не лише за наявністю історичних пам'яток, а й за рівнем розвитку активного, екологічного та безпечного туризму. Розвинена мережа спортивних маршрутів демонструє, що Україна є відкритою, гостинною, екологічно свідомою та безпечною для подорожей країною. Це особливо важливо в контексті післявоєнного відновлення, коли потрібно відновити довіру міжнародних туристів і залучити нові потоки відвідувачів [19].

Нарешті, розвиток спортивного туризму через створення маршрутів популяризує здоровий спосіб життя серед населення. Люди отримують

можливість поєднувати відпочинок і фізичну активність, займатися спортом на природі, подорожувати з родиною чи друзями. Це позитивно впливає на фізичний і психологічний стан громадян, сприяє соціальній згуртованості та підвищує рівень культури дозвілля.

Отже, створення нових маршрутів спортивного туризму в Україні є не лише туристичною ініціативою, а й стратегічним напрямом розвитку держави. Воно об'єднує економічні, соціальні та культурні аспекти, формує позитивний імідж країни, стимулює регіональний розвиток і підтримує ідеї сталого туризму. Це крок до модернізації туристичної сфери, залучення інвестицій та інтеграції України у світову туристичну спільноту [29].

Створення маршруту спортивного туризму передбачає поєднання активних видів пересування (пішохідних, велосипедних, водних, гірських, лижних) із пізнавальними та культурними елементами.

Основна мета – забезпечити безпечний, організований і захопливий спосіб подорожі, який дозволяє учасникам перевірити свої фізичні можливості, насолодитися природою та отримати нові враження.

Для створення маршруту необхідно виділити основні етапи та послідовно діяти для аналізу території та подальшого формування туру. Головними етапами створення маршруту є:

1. Дослідження території та вибір напрямку (аналіз природних і географічних умов (рельєф, клімат, водні ресурси, лісові масиви); вивчення доступності транспортних шляхів і туристичної інфраструктури; визначення унікальних туристичних об'єктів (природних, історичних, культурних); аналіз рівня безпеки території).
2. Визначення типу спортивного маршруту (пішохідний, велосипедний, водний, гірськолижний, або комбіновані).
3. Розробка маршруту (створення карти маршруту із зазначенням ключових локацій, відстаней і рівня складності; визначення місць для ночівлі,

харчування, технічної підтримки; розрахунок тривалості подорожі, денного навантаження, тривалості переходів; підготовка опису маршруту (паспорт маршруту): координати, висоти, протяжність, перепади, тип покриття, сезонність).

4. Тестування маршруту (проведення пробного проходження маршруту експертною або туристичною групою; оцінка складності, безпеки, зручності логістики; коригування маршруту за результатами тестування).
5. Сертифікація та просування маршруту (узгодження маршруту з місцевими органами влади, природоохоронними структурами; підготовка інформаційних матеріалів (карти, буклети, сайти, мобільні додатки); просування маршруту через туристичні платформи, соціальні мережі, туристичні форуми) [27].

В Україні достатньо мало туристичних агенцій які займаються саме напрямком спортивного туризму. Але великі туристичні оператори так само мають декілька пропозицій на спортивні тури, в основному на гірськолижні, пішохідні та водні види туризму.

Таблиця 3.5

Туристичні агенції України які мають пропозиції маршруту спортивного туризму

Назва	Спеціалізація/пропозиції
Tourclub (Тернопіль)	Активні тури: рафтинг, трекінг, скелелазіння, каякінг.
MTourism	Молодіжні активні тури, пригодницькі програми, багато турів по Україні.
Outdoor Ukraine	Агентство з туристичними походами та активними турами по Україні та за кордоном.
Lyubosvit	Туроператор, що популяризує природні та культурні маршрути України – можна адаптувати на спортивні формати.
Ornament Ukraine Travel	Пропонують «Active tours»: гори, каньйони, каяки в Україні.
4 Сторони	Туроператор активного туризму з 2002 року: сплави, рафтинг/каякінг, корпоративні програми.
GalinTour	Туроператор із Львова: «Активні тури» – печерні пригоди, пішохідні виходи, веломаршрути в Україні.

Джерело: [55].

В основному це маленькі маловідомі агенції, що доводить, що спортивний туризм, досить не розвинута ланка туризму в Україні, хоча ресурсів для цього більш ніж достатньо.

Постійна розробка нових туристичних маршрутів дає туристам вибір та підвищує імідж спортивного туризму в Україні. Маршрут «Active Bug Weekend» показує краси Хмельницької та Вінницької області та дає змогу роздивитися такі відомі пам'ятки як наприклад замок Меджибіж. Це туристичний маршрут водного туризму по річці Південний Буг, ділянка смт Меджибіж – смт Тиврів, розрахований на 2 дні (вихідного дня) [51].

Таблиця 3.6

Загальна інформація про маршрут

Тип маршруту	водний, байдарковий похід
Категорія складності	II (середня, з елементами порогів і шивер)
Тривалість	2 дні/1 ніч
Довжина маршруту	60 км
Регіон	Хмельницька та Вінницька області
Річка	Південний Буг
Оптимальний період	Травень-вересень
Склад групи	8 осіб (4 байдарки), з досвідченим інструктором

Джерело: складено автором

Таблиця 3.7

Маршрут водного туризму

Час	Дія	Локація	Активності
День 1			
8:00	Виїзд групи з Хмельницького	Мікроавтобус для туристів	Ознайомлення з маршрутом, інструктаж
10:00	Прибуття на старт маршруту	Межибіж	Підготовка байдарок, катамаранів, техніки, безпеки, фото, ознайомлення з історією
11:00	Початок сплаву	Річка, початкова ділянка маршруту	Спокійна течія (2-3 км/год), веслування, огляд мальовничих берегів
13:00	Зупинка на обід	Біля с. Голенишеве	Відпочинок, купання, прогулянка, розминка
14:00	Продовження сплаву	Ділянка до с. Стрільчинці	Перекази та шивери, підвищена увага на навігації

Продовження табл. 3.7

18:00	Прибуття до місця ночівлі	Поблизу с. Стрільчинці, галявина	Доступ до джерела, підготовка до вечері
19:00	Вечеря, відпочинок	Табір	Вільний час, відпочинок, фотосесія
23:00	Відбій	Табір	Сон
День 2			
8:00	Підйом, сніданок	Табір біля с. Стрільчинці	Підготовка до сплаву, збір спорядження
10:00	Вихід на маршрут	Річка, початкова ділянка	Веслування, рівна течія, спокійна навігація
13:00	Зупинка на обід	Галявина біля лісосмуги	Відпочинок, харчування, можливість купання
14:00	Продовження сплаву	Ділянка до с. Якушинці	Короткі шивери, категорії підвищеної уваги на навігації
16:30	Перехід до фінального відрізка	Ділянка повз мальовничі береги	Веслування з підвищеною інтенсивністю, командні змагання на воді (естафета)
18:00	Прибуття до кінцевої точки дня	Селище Тиврів, зручний вихід біля мосту	Розташування табору
19:00	Вечеря, відпочинок, в	Табір	Вільний час
23:00	Відбій	Табір	Сон
День 3			
9:00	Повернення в місто		

Джерело: складено автором

Протягом маршруту група буде проходити через деякі локації про які буде інформація у інформаційній брошурі.

Таблиця 3.8

Локації на маршруті

Локація	Тип місця	Орієнтована відстань від старту	Активності
смт. Меджибіж	Старт маршруту	0	Підготовка до сплаву, інструктаж, огляд фортеці
с. Голосків	Проміжна точка	8	Спокійна течія, тренування з веслування
с. Сутківці	Зупинка на обід	15	Відпочинок, купання
с. Летичів	Основна оглядова зупинка	22	Прогулянка до Летичівського замку
с. Селище	Ночівля	28	Вечірній табір, вечеря, спілкування біля вогнища

Продовження табл. 3.8

с. Стрільчинці	Страт другого дня	32	Вихід на воду, ранкове веслування
с. Митків	Проміжна зупинка	42	Короткий відпочинок, фото
с. Сокилець	Активна ділянка	50	Подолання невеликих порогів
с. Гнівась	Обід	56	Купання, обід, фотографії
смт. Тиврів	Фініш	60	Завершення сплаву, підбиття підсумків

Джерело: складено автором

Таким чином маршрут не є дуже складним, так як в основному учасники без порогів, і зі спокійною течією.

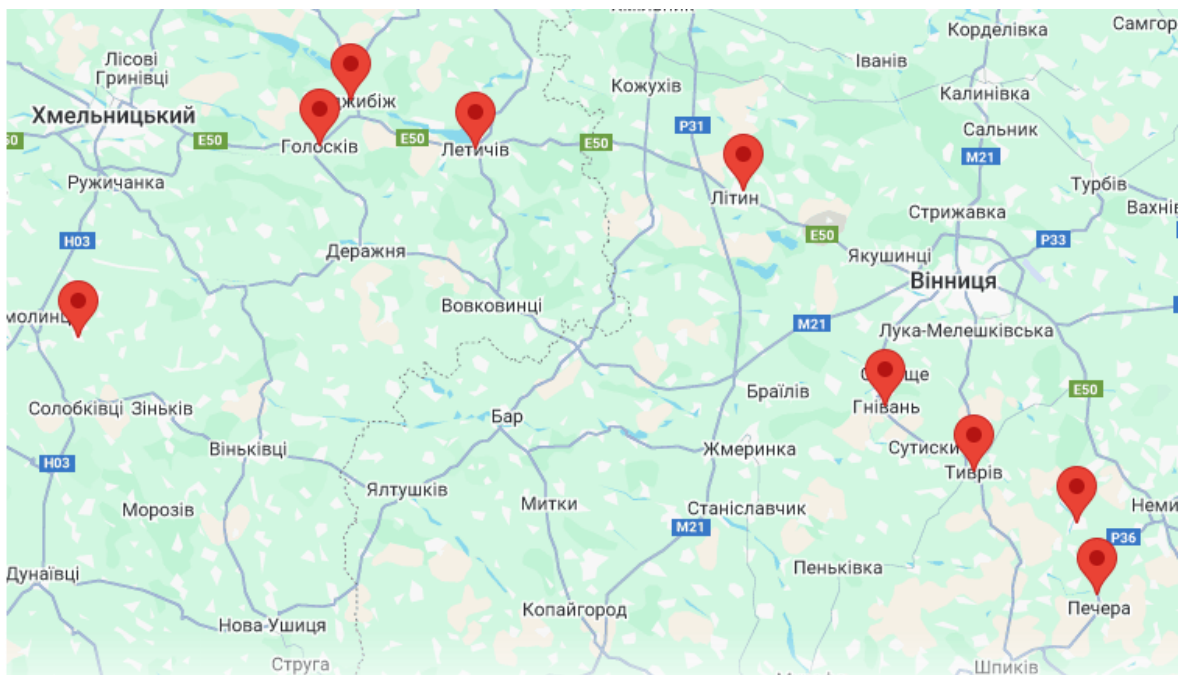

Рис. 3.4. Маршрут на карті

Наступним кроком треба розрахувати кошторис туру для групи туристів.

Таблиця 3.9

Кошторис туристичного маршруту для туристичної агенції

Стаття витрат	Опис	Місце оренди	Кількість (одиниць)	Вартість одиниці (грн.)	Загальна сума (грн.)
Оренда байдарок (2-місних)	4 байдарки на два дні	triton.co.ua	4	550	2200
Рятувальні жилети	На кожного (8 осіб + гід)	triton.co.ua	9	70	630

Продовження табл. 3.9

Послуги гίδα	Супровід, безпека, навігація, тренування		1	5000	5000
Трансфер до старту та фінішу	Мінібус для 9 осіб + байдарки	garrybase.com	1	3000	3000
Оренда намету	Двомісні наметів	triton.co.ua	5	170	850
Харчування (польова кухня)	3 прийоми їжі × 2 дні × 9 осіб		54	150	8100
Медична аптечка	На всю групу		1	800	800
Агентська комісія (20%)	4116 грн.				
Разом	20580 + 20%=24696 грн.				
Не входить у вартість	особисте спорядження (спальний мішок, каремат, дощовик); особисті перекуси, вода, енергетичні батончики; вхідні квитки до музеїв (за бажанням).				

Джерело: складено автором

Тур має низьку вартість, за розрахунком на людину тому буде популярним як серед молоді (студентів) так і серед старших людей, які люблять активний відпочинок [58].

Тур продається групі туристів по 4000 на учасника.

Виручка = 8 осіб * 4000 грн = 32000 грн.

Постійні витрати (оренда спорядження, харчування трансфер) = 20580 грн.

Маржинальний дохід = 32000-20580 = 11420 грн.

Чистий прибуток = 11420 – (11420*0,24) = 8679,2 грн.

Рентабельність = 8679,2/32000 * 100 = 27,1 %

Рентабельність туристичного маршруту визначають для того, щоб оцінити, наскільки вигідним є турпродукт. Туроператор самостійно встановлює норму рентабельності (%) залежно від попиту на конкретний маршрут і ситуації на ринку. Чим вищий попит і чим сприятливіші ринкові умови, тим вищою може бути запланована рентабельність, а відповідно – і сума прибутку.

Норма рентабельності у сфері туризму може значно варіюватися – від 5% до 100% і більше. Її величина залежить від конкурентного середовища, сезону, складності туру, цільової аудиторії та рівня витрат [11].

Показник рентабельності використовують для оцінки ефективності роботи туристичного підприємства. Він є важливим інструментом для інвестиційних рішень і ціноутворення, адже демонструє, скільки прибутку отримує компанія з кожної гривні, вкладеної у створення та реалізацію туристичного продукту.

Рентабельність у 27,1% свідчить про те, що тур є економічно ефективним та фінансово доцільним для впровадження. Такий показник перевищує середні орієнтовні норми рентабельності для туристичних послуг (які зазвичай коливаються від 5% до 20%), що означає:

- тур приносить стабільний прибуток і покриває всі постійні та змінні витрати;
- маршрут має хороший попит і збалансовану структуру витрат;
- продукт можна успішно реалізовувати на ринку без ризику збитковості;
- є потенціал для масштабування – збільшення кількості груп або розширення програми.

Перевагами такого туру є:

1. Річка Південний Буг проходить через мальовничі скелі, зелені долини, водоспади та пороги – маршрут поєднує красу природи Поділля з елементами пригородницького спорту.
2. Високий рівень екологічної привабливості: чисте повітря, віддаленість від промислових зон, природні заповідні території.
3. Веслування на байдарках – це аеробне навантаження, що покращує витривалість, роботу серця та легенів.
4. Поєднання спорту з відпочинком дозволяє зняти стрес, зміцнити м'язи рук, спини та пресу.
5. Тур є безпечним і підходить навіть для початківців під наглядом тренера.

6. Учасники отримують практичні навички водного туризму: керування байдаркою, орієнтування, робота в команді.
7. Гід-тренер проводить інструктаж і тренування, що формує дисципліну та колективну взаємодію.
8. Сплав, ночівля в наметах і приготування їжі на вогнищі створюють справжню атмосферу єднання з природою.
9. Це чудовий спосіб зміцнити команду, колектив або друзів через спільну активність і взаємодопомогу.
10. Під час туру можна відвідати Меджибізьку фортецю, Летичівський замок та історичні села з автентичною архітектурою.
11. Це поєднання спорту, історії та культури Поділля – унікальний формат активного пізнання України.
12. Тур організовано з урахуванням принципів екологічної сталості – без шкоди для природи.
13. Використовується мінімум пластику, проводиться збір і утилізація сміття після табору.
14. Формат туру вихідного дня (2 дні) дозволяє відпочити без довгої відпустки.
15. Вартість є доступною – менше 5 000 грн з особи, включаючи все необхідне спорядження.

Дводенний водний маршрут «Меджибіж – Тиврів» по річці Південний Буг є прикладом ефективного розвитку спортивного туризму в Україні. Він поєднує активний відпочинок, фізичне навантаження, спілкування з природою та пізнання історико-культурної спадщини Поділля.

Маршрут має доступний формат вихідного дня, сприяє зміцненню здоров'я, командній взаємодії та популяризації активного способу життя. Реалізація таких турів сприятиме розвитку локального туризму, екологічної свідомості населення та позитивному іміджу України як країни безпечного й цікавого відпочинку.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наведених теоретичних підходів та класифікацій свідчить, що спортивний туризм є важливим і багатогранним напрямом туристичної діяльності, який поєднує у собі активний відпочинок, участь у спортивних подіях та культурно-пізнавальні елементи. Він має глибокі історичні корені, що сягають античних традицій, та сучасну наукову базу.
2. Спортивний туризм в Україні є розвиненою, різноманітною та структурованою сферою, яка спирається як на багаторічні традиції, так і на сучасні нормативно-правові механізми. Його популярність зумовлена доступністю, природною привабливістю країни та великою кількістю видів активностей – від пішохідних і гірських походів до водних, велосипедних, лижних та екстремальних видів туризму. Завдяки широкій класифікації та системі категорій складності спортивний туризм доступний як для початківців, так і для досвідчених учасників, що сприяє охопленню різних вікових та соціальних груп. Важливу роль у його розвитку відіграє нормативно-правова база України, яка регулює організацію туристичних подорожей, сертифікацію послуг, забезпечення безпеки та захист прав туристів.
3. Закордонний досвід показує, що успішний розвиток спортивного туризму ґрунтується на поєднанні якісної інфраструктури, безпеки, активної співпраці з бізнесом, цифровізації туристичного досвіду та інтеграції спортивних подій із культурними й фестивальними програмами. Сучасні технології – мобільні додатки, штучний інтелект, віртуальні середовища – відкривають нові можливості для планування подорожей і розширюють доступність спортивного туризму. Досвід Польщі, Данії, Ірландії, Німеччини та Нідерландів підтверджує ефективність комплексного підходу, що поєднує інфраструктурний розвиток, екологічність, зручність

для туристів та активну промоцію. Для України імплементація цих підходів може стати потужним поштовхом для розвитку спортивного туризму: від створення безпечних і привабливих маршрутів до впровадження цифрових рішень і організації міжнародних подій.

4. Україна має потужний природний, географічний та інфраструктурний потенціал для розвитку спортивного туризму, що охоплює широкий спектр його видів – від гірськолижного до водного, пішохідного, спелеологічного та екстремального. Особливо сприятливими є Карпати, які забезпечують необхідні умови для гірськолижного спорту, походів, велосипедних мандрівок та рафтингу. Водночас Україна має один із найкращих у Європі потенціалів для водного туризму завдяки великій кількості річок різних рівнів складності, а також значними можливостями для розвитку спелеотуризму. Попри складну безпекову ситуацію в окремих регіонах, загальний розвиток спортивного туризму в країні демонструє позитивну динаміку.
5. Подальший розвиток спортивного туризму можливий за умови модернізації інфраструктури, забезпечення безпеки, професійної підготовки кадрів, створення сучасних туристичних продуктів та активної промоції у внутрішньому й міжнародному туристичних ринках. Аналіз розвитку спортивного туризму в Україні у 2019–2025 роках свідчить про складну, але загалом позитивну динаміку відновлення галузі після впливу двох масштабних криз – пандемії COVID-19 та повномасштабної війни. Проведений SWOT-аналіз та огляд ключових проблем розвитку спортивного туризму в Україні свідчать, що галузь має значний природний потенціал і кадрові ресурси, але його повноцінна реалізація стримується воєнною ситуацією, економічними труднощами та недорозвиненою інфраструктурою.

6. Розвиток спортивного туризму в Україні має вагомий потенціал і може стати важливою складовою як туристичної індустрії, так і загальнодержавної стратегії оздоровлення населення та відновлення економіки. Представлений аналіз свідчить, що спортивний туризм поєднує в собі не лише рекреаційну, а й соціальну, економічну, освітню, реабілітаційну та міжнародну функції. Значний природно-рекреаційний ресурс країни, інтерес населення до активного способу життя та перспективи міжнародної співпраці формують основу для його активного розвитку. Важливу роль відіграє взаємодія держави, місцевих громад, бізнесу та громадських організацій – саме вона дозволяє формувати стійку екосистему спортивного туризму з високими стандартами якості та безпеки. Особливої уваги потребує інтеграція молоді, підтримка ветеранів та розвиток екотуристичних напрямів, що забезпечує довгострокову соціальну користь і сприяє формуванню культури відповідального відпочинку.
7. Розробка мобільного додатку ActiveWay є актуальною відповіддю на сучасні виклики та тенденції розвитку спортивного туризму в Україні. Зростання попиту на активний відпочинок, збільшення кількості локальних маршрутів, популярність здорового способу життя та цифрових сервісів формують сприятливе середовище для впровадження інноваційного продукту, який об'єднає функції навігації, планування, бронювання та соціальної взаємодії. ActiveWay комплексно вирішує ключові проблеми ринку – відсутність перевірених маршрутів українською мовою, обмежений доступ до достовірної інформації про рівень складності, погоду та ризики, нестачу інфраструктури для туристів і брак єдиної точки доступу до послуг спортивного туризму.
8. Розвиток спортивного туризму в Україні через створення нових маршрутів має комплексний позитивний вплив на туристичну сферу, економіку,

соціальну та культурну складові країни. Нові маршрути забезпечують різноманітність туристичних продуктів, підвищують конкурентоспроможність регіонів, стимулюють внутрішній туризм та розвиток локального бізнесу. Вони сприяють формуванню безпечних умов подорожей, дозволяють впроваджувати стандарти поведінки в природних зонах та охороняти довкілля. Приклади, такі як водний маршрут «Меджибіж — Тиврів», демонструють ефективну організацію турів вихідного дня, що поєднують фізичну активність, командну взаємодію, оздоровлення та знайомство з історико-культурною спадщиною регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України "Про туризм" від 15.09.1995. №324/95-ВР із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2004. №13. Ст.180.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Конституція України : закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Про статус гірських населених пунктів в Україні : закон України від 15 лютого 1995 р. № 56/95-ВР URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. A Strategy for the Development of Irish Cycle Tourism. National Tourism Development Authority of Ireland. URL: <https://cutt.ly/3hZmnBt>
5. Strategy for the Future Development of National and Regional Greenways. Department of Tourism, Transport and Sport of Ireland. URL: <https://assets.gov.ie>
6. James E.S. Higham. Sport tourism destinations: issues, opportunities and analysis / James E.S. Higham. – Butterworth-Heinemann, 2005. – Pp.300. – (Includes bibliographical references and index).
7. Joy Standeven and Paul de Knop. Sport tourism. Human Kinetics. 1999. P. 367.
8. Heather J.Gibson. Sport tourism: concepts and theories. Taylor & Francis Group. 2004. P. 224.
9. Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: 2020: Міністерство розвитку громад та територій України. Київ, 2020. 57 с.
10. Абрамов В. В. Спортивний туризм. Харків : ХНАМГ, 2011. 367
11. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. Київ, 2017. 358 с.

12. Аріон О., Уліганець С., Дмитрук О. Географія туризму. Київ : Інтердрук, 2019. 206 с.
13. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ, 2001. 395 с.
14. Божидарнік Т. В. Міжнародний туризм. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
15. Божко Л. Д. Культурний туризм: від старого змісту до нової концепції. Культура України. 2016. № 52. С. 90–102.
16. Борисюк О. А. Географічний регіон як об'єкт туристичного маркетингу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2019. № 4. С. 23–31.
17. Булашев О. Я. Теорія і методика спортивного туризму. Харків, 2007. 154 с.
18. Вишнеvsька О. Феномен туризму у сучасному соціокультурному просторі. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. 296 с.
19. Волкова І.І., Кондакова Г.О. Розвиток спортивно–оздоровчого туризму в Україні // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2014. №1144. Вип.3(1). С.151-157.
20. Годя І. М. Спортивно-оздоровчий туризм у світі й Україні: соціальний та економічний аспекти.
21. Головчан А.І. Методика оцінки ефективності функціонування туристичних дестинацій в Україні / А.І. Головчан // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2015. – № 4 (40). – С. 131–138.
22. Грабовський Ю. А., Скалій О. В., Скалій Т. В. Спортивний туризм. Тернопіль, 2009. 304 с.

23. Грицак Ю.П. Основні види екстремального спортивного туризму // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 21-22 травня 2010 року. – Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2010. – с. 65-71.
24. Данько Н. Брендинг як напрям вдосконалення рекламної стратегії туристичного підприємства. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. № 1086. С. 133–137.
25. Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм : навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук, Ю. В. Щур. – 2-ге вид., перероб та допов. Київ : «Альтерпрес», 2008. – 280 с.
26. Євдокименко В. К. Регіональна політика розвитку туризму: методологія формування, механізм реалізації. Чернівці : Прут, 1996. 288 с.
27. Євтушенко О. Сенсорний маркетинг у туристичному бізнесі – новітня технологія в просуванні туристичного продукту. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. № 1086. С. 145–149.
28. Заседка І.В. Можливості розвитку велосипедного туризму в контексті Євро-2012. Географія та туризм. 2011. № 13. С. 111–116.
29. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці : Зел. Буковина, 2003. 310 с.
30. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
31. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні. Харків : НУЦЗУ, 2017. 153 с.
32. Мирнов Ю. Б. Ключові аспекти розуміння взаємозв'язку спорту та туризму у контексті спортивного туризму. Розвиток сталого туризму: виклики і можливості для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу: Матеріали круглого столу. 2021. № 5. С. 82–85.

33. Нікішин Л. Ф. Туризм та здоров'є. Київ, 2001. 98 с.
34. Парфіненко А. Особливості формування та реалізації туристичної політики держави: міжнародний, національний, регіональний досвід: монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 256 с.
35. Парфіненко А., Сідоров В., Любвцева О. Туристичне країнознавство. Київ : Знання, 2015. 551 с.
36. Парфіненко А. Туристичний імідж регіону. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 315 с.
37. Писарева І. В., Григоренко А. Ю. Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку спортивного туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 33. С. 25–28.
38. Посохов І. Шляхи повоєнного розвитку внутрішнього туризму в Україні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна у світових міжнародно-регіональних політичних та економічних процесах» (13 грудня 2024 року). 2024. С. 142–145.
39. Пуцейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
40. Серкіз Я. І. Історії українського мандрівництва. Київ, 2004. 213 с.
41. Соколов В. А. Спортивний туризм в Україні на сучасному етапі. Київ : КІТЕП, 2007. 268 с.
42. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності. Київ : Грамота, 2006. 264 с.
43. Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. Спортивний туризм. Львів, 2012. 149 с.
44. Федрів О. Я. Гірськолижний туризм в Україні. 2008. 110 с.
45. Філіпої З. І. Спортивний туризм. Організація і методика спортивно-туристичної роботи. Дрогобич : Коло, 2010. 344 с.

46. Черненко А. П. Сучасний стан розвитку спортивного туризму в Україні. Проблеми та перспективи. Географія та туризм. 2010. № 9. С. 110–114.
47. Шпильова В. О. Сучасний стан спортивного оздоровчого туризму в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 24. С. 88–91.
48. Всесвітня туристична організація ЮНВТО. URL: <https://www.unwto.org/>
49. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
50. Логотип туристичного додатку URL: <https://www.renderforest.com/>
51. Перелік класифікованих туристичних спортивних маршрутів України. URL: <https://krokus.org.ua/>
52. Печери України. URL: <http://speleo.land.kiev.ua/>
53. Рада з туризму Карпатського регіону URL: <http://www.tourism-carpathian.com.ua/>
54. Спортивний комітет України. URL: <https://scu.org.ua/news/sportivnij-turizm-v-ukra%D1%97ni-perezavantazhennya/>
55. Туристичний форум. URL: <http://www.doroga.ua/>
56. Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і URL: <https://sport-koda.org/>
57. Федерація спортивного туризму України URL: <https://www.fstu.com.ua/>
58. Фірма з оренди туристичного спорядження. URL: <https://www.triton.co.ua/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Бізнес модель Canvas для стартапу «ActiveWay»

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного
бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну магістерську роботу студента
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»

Маніної Є.С.

на тему: «Шляхи повоєнного розвитку спортивного туризму в Україні»

Дипломна робота присвячена темі, що має особливу актуальність для сучасної України. Питання післявоєнного відновлення різних сфер суспільного життя має стратегічне значення. Туризм у цьому контексті розглядається не лише як економічна галузь, а і як інструмент соціальної стабілізації, формування позитивного іміджу, створення нових точок зростання. Спортивний туризм посідає в цій системі окреме місце завдяки своїй оздоровчій, виховній та інтеграційній функції. Відродження спортивно-туристичної активності може сприяти реабілітації населення, підтримці фізичної культури, підвищенню регіональної мобільності, розвитку внутрішнього туризму та створенню умов для безпечних активностей на природі.

Ураховуючи ці фактори, обрана тема є своєчасною та соціально значущою. Вона відповідає сучасним державним пріоритетам у сфері відбудови, а також запитам громад, які прагнуть створювати нові можливості для розвитку молоді, ветеранів та місцевого населення. Студент вдало підкреслює важливість спортивного туризму як інструмента, що здатен відновити інфраструктуру, стимулювати економіку

та сприяти психологічній адаптації людей після травматичного досвіду війни.

Робота має чітку, логічну структуру та складається з трьох змістовних розділів. У першому розділі автор докладно розглядає теоретичні основи спортивного туризму, подає характеристику основних його видів, аналізує нормативно-правову базу та відображає змістовний закордонний досвід. Другий розділ присвячений аналізу сучасного стану розвитку спортивного туризму в Україні. Він містить опис ресурсного потенціалу, оцінку проблем та тенденцій, що дозволяє визначити реальний стан галузі. Особливо важливо, що студент враховує виклики, пов'язані з війною, і розглядає їх у контексті перспектив подальшого відновлення.

Третій розділ роботи є практичним та містить конкретні пропозиції, серед яких створення мобільного додатку та розробка маршруту спортивного туризму. Це свідчить про прагнення автора запропонувати інноваційні інструменти, здатні оживити галузь та зробити її доступнішою для широкого кола користувачів.

Висновки роботи логічні, обґрунтовані та узгоджені з метою дослідження. Матеріал подано повно, переконливо і з розумінням тематики. Робота має завершений характер і може бути рекомендована до захисту.

Впродовж написання роботи студентка активно й відповідально працювала над виконанням поставлених завдань, демонструючи послідовність та самостійність у дослідженні. Вона вчасно реагувала на рекомендації, творчо опрацьовувала отримані поради й постійно удосконалювала структуру та зміст роботи. Авторка показала уміння працювати з різними джерелами інформації, аналізувати матеріал і формувати власні обґрунтовані висновки. Такий підхід свідчить про її зацікавленість темою та прагнення до якісного результату.

Науковий керівник

доц. І. С. Посохов

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна
61022, Харків, майдан Свободи, 6
5 грудня 2025 року

Державній екзаменаційній комісії
із захисту дипломних робіт студентів
спеціальності 242 «Туризм і
рекреація»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу
студентки спеціальності 242 «Туризм і рекреація»

Є.С. Маніної

на тему: «Шляхи повоєнного розвитку спортивного туризму в Україні»

Дипломна робота присвячена надзвичайно актуальній темі, що перебуває у фокусі уваги держави, науковців, бізнесу та громад. Питання відновлення туризму має особливу вагу, адже ця сфера виконує одразу кілька ключових функцій. Вона сприяє економічному зростанню, підтримує місцевий бізнес, створює нові робочі місця, активізує внутрішню мобільність населення і формує позитивний міжнародний імідж країни. Спортивний туризм, на відміну від масового чи виключно рекреаційного, має додаткову соціальну місію. Він стимулює розвиток фізичної культури, підтримує здоровий спосіб життя, сприяє рекреації ветеранів, молоді та людей, що пережили психологічні наслідки війни. Відновлення спортивного туризму може стати важливим кроком у створенні умов для зміцнення суспільного здоров'я, патріотичного виховання та відродження туристичних регіонів України.

Саме тому обрана студентом тема є не лише науково значущою, а й стратегічно важливою. Вона відповідає потребам часу та здатна сприяти формуванню нових підходів до розвитку туристичної сфери. Автор влучно окреслює роль спортивного туризму у відбудові країни та визначає його потенціал у різних регіонах.

